

Arbetskadeförsäkringen och covid-19

Redovisning till Socialdepartementet av särskilt
uppdrag till Inspektionen för socialförsäkringen

Innehåll

Arbetskadeförsäkringen och covid-19	1
Uppdraget	3
Genomförandet av uppdraget	3
Bakgrund	4
Undantagen vid smitta.....	4
Kraven för att få en godkänd arbetsskada är höga	6
Visandedag	6
Arbetskadeprovningen blir aktuell först om övriga krav är uppfyllda	6
Covid-19 och risker i arbetsmiljön	7
Arbetsmiljöverket ska se till att arbetsmiljölagen följs	7
Fler yrkesgrupper än vård och omsorg löper risk för allvarlig covid-19	19
Folkhälsomyndighetens arbete med covid-19	19
Försäkringskassans hantering av covid-19 utifrån nuvarande regelverk.....	23
Statistiken är osäker	23
Arbetskadeprovningarna och konsekvenserna av dagens regelverk	26
Livränta kräver prognoser på ett års sikt.....	32
Förebyggande arbetsskadesjukpenning.....	37
Det finns argument både för och mot en utvidgning av arbetsskadeskyddet vid smitta.....	37
Konsekvenser av en utvidgning begränsas generellt av de ersättningar som finns i arbetskadeförsäkringen.....	39
Konsekvenser av en utvidgning kan till viss del begränsas av kraven i arbetskadeprovningen	43
Arbetskyddet vid smitta kan utökas på olika sätt	47
Att avskaffa undantaget för smitta är den mest omfattande lösningen	47
Att avskaffa undantaget för smitta vid samhällsfarliga sjukdomar är en mer begränsad utvidgning.....	48
Att avskaffa undantaget för smitta vid covid-19 är den mest begränsade utvidgningen	52
Det finns alternativa lösningar	53
Försäkringskassans beskrivning av de ekonomiska konsekvenserna.....	55

Uppdraget

Regeringen har gett Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag att analysera om covid-19 bör anses som arbetsskada i fler situationer än enligt nuvarande bestämmelser i förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkringen och statligt personskadeskydd (FASP). Analysen ska mot bakgrund av den allmänna spridningen av covid-19 särskilt belysa situationen för yrkesgrupper som arbetar i miljöer där många människor befinner sig och där risken för smitta därför kan vara högre. ISF ska överväga lämpligheten i att utöka de situationer där insjuknande i covid-19 kan medföra rätt till förmåner inom arbetsskadeförsäkringen i socialförsäkringsbalken (SFB). Detta under förutsättning att även de förmånsspecifika villkoren är uppfyllda. Om det bedöms lämpligt ska ISF lämna förslag på åtgärder och bedöma konsekvenserna, inklusive ekonomiska konsekvenser av dessa.¹

Genomförandet av uppdraget

För att svara på uppdraget har vi fört samtal med tjänstepersoner hos Försäkringskassan om hur de hanterat de arbetsskadeärenden som har handlat om covid-19, vilka svårigheter de stött på i tillämpningen av regelverket och vilka konsekvenser de kan se med en utvidgning av arbetsskadeförsäkringen gällande smitta och framför allt covid-19.

Vi har samtalat med en specialist och en beslutsfattare på ett så kallat arbetsskadekontor där handläggarna, förutom de vanligaste arbetsskadeersättningarna så som livränta, också handlägger ärenden kopplade till efterlevandeersättning. Vi har även samtalat med den försäkringsmedicinska koordinatören (FMK) med ansvar för den försäkringsmedicinska hanteringen av arbetsskadeförsäkringen. Försäkringskassan har också bistått med statistik över arbetsskadeärenden och sjukfall kopplade till covid-19 samt med en bedömning av konsekvenserna, inklusive de ekonomiska konsekvenserna, av de förslag som vi har tagit fram i denna skrivelse.

Vi har också samrått med Arbetsmiljöverket och Folkhälsomyndigheten. I samtalen har vi fått information om hur pandemin påverkat arbetsmiljön, vilka möjligheter och svårigheter de ser med arbetsskadeförsäkringens regelverk rörande smitta generellt, och covid-19 i synnerhet, samt en eventuell utvidgning av arbetsskadeskyddet. Arbetsmiljöverket har även tillhandahållit statistik över anmälningar av allvarliga tillbud och arbetsskador.

---

¹ Regeringens beslut den 18 mars 2021, S2021/02649 (delvis).

Pensionsmyndigheten har gett oss information om efterlevandeersättningarna inom arbetsskadeförsäkringen och om ekonomiska konsekvenser vid beviljande av sådan ersättning.²

Bakgrund

Arbetsskadeförsäkringen ska se till att den som skadas av arbetet inte ska drabbas ekonomiskt. Det finns flera syften med denna försäkring. Ett syfte med att ha ett särskilt skydd för den som drabbas av arbetsskada är att arbetstagaren har begränsad möjlighet att styra över riskerna i arbetet och att arbete generellt har ansetts öka risken för att skadas.³ Ett annat syfte är att den som arbetar och bidrar till samhällsekonomin också anses förtjäna ett utökat skydd.⁴ Och genom att arbetsgivarna finansierar arbetsskadeförsäkringen är ett syfte att produktionen ska bära kostnaderna i verksamheten inklusive de skador som beror på arbetet.⁵ Genom att arbetsskadeförsäkringen baseras på ett generellt arbetsskadebegrepp är syftet även att bidra till att arbetsmiljön förbättras.⁶

Det generella arbetsskadebegreppet innebär att i stort sett alla faktorer i arbetsmiljön kan leda till att i princip alla typer av skador och sjukdomar kan godkännas som arbetsskador. Men det finns undantag från det generella arbetsskadebegreppet för vissa psykosociala exponeringar och för exponering för smittsamma ämnen.⁷ Fortsättningsvis i den här skrivelsen kallar vi exponering för smittsamma ämnen för smitta.

Undantagen vid smitta

Vid införandet av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring ansåg lagstiftaren att det var nödvändigt med speciella regler för sjukdomar som har framkallats genom smitta. Enligt lagens förarbeten skulle det vara realistiskt att låta arbetsskadeförsäkringen omfatta även förkylningssjukdomar och andra likartade infektionssjukdomar – det dagliga livets sjukdomar – som drabbar den sjuke oberoende av om hen förvärvsarbetar eller inte. Visserligen skulle dessa sjukdomar som regel läkas innan de 90 dagar som var gränsen för när arbetsskadesjukpenning kunde beviljas. I de flesta fall skulle smitta därför inte leda till att den smittade personen blev beviljad ersättning från arbetsskadeförsäkringen. Men i vissa fall skulle sjukdomsförloppet genom tillstötta komplikationer kunna bli långvarigt. Enligt förarbetena var det därför ofrånkomligt att arbetsskadeskyddet för smittosamma sjukdomar skulle begränsas till vissa särskilt angivna sjukdomar. Lagstiftaren valde därför att ta in dessa angivna sjukdomar i det som blev FASP. En förändring jämfört med den

² E-post från Pensionsmyndigheten den 29 och 31 mars 2021.

³ SOU 2017:25, *Samlad kunskap – stärkt handläggning*, s. 50.

⁴ SOU 2017:25, s. 41.

⁵ SOU 1975:84, *Ersättning vid arbetsskada*, s. 35.

⁶ Prop. 1992/93:30, *om ändring av begreppet arbetsskada*, s. 18, prop. 2001/02:81, *Vissa arbetsskadefrågor m.m.*, s. 40.

⁷ 39 kap. 5 och 6 §§ socialförsäkringsbalken (SFB).

tidigare yrkesskadeförsäkringen var att arbetsskadeskyddet vid smitta inte längre var knutet till vissa angivna yrkeskategorier.⁸

Undantaget för smitta innebär att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om i vilken utsträckning en skada, som inte beror på ett olycksfall men som har framkallats av smitta ska anses som arbetsskada.⁹ Det innebär att det inte finns något undantag från det generella arbetsskadebegreppet vid smitta genom olycksfall. Om någon exempelvis smittas av en sjukdom genom att av misstag skära sig på ett vasst föremål eller sticka sig på en kanyl i sitt arbete kan det vara en smitta genom ett olycksfall.

I FASP finns särskilda regler för vilka som omfattas av arbetsskadeförsäkringen vid smitta genom annan skadlig inverkan än olycksfall. Av förordningen framgår att smitta i laboratorium omfattas av arbetsskadeförsäkringen under förutsättning att smittämnet hanteras där.¹⁰ Alla som utför någon typ av arbete i laboratoriet omfattas.

I FASP och förordningens bilaga finns även uppräknade smittsamma sjukdomar som omfattas av arbetsskadeförsäkringen vid smitta i vissa typer av arbeten och arbetsuppgifter. Sedan den 25 april 2020 finns covid-19 med bland de uppräknade sjukdomarna.

För de uppräknade sjukdomarna omfattas för det första de personer som arbetar vid en sjukvårdsinrättning.¹¹ Alla som arbetar där omfattas så som sjukvårdspersonal, hantverkare eller lokalvårdare.¹²

För det andra omfattar arbetsskadeförsäkringen genom FASP smitta av de uppräknade sjukdomarna (oavsett arbetsplats) i arbete med behandling, vård eller omhändertagande av smittförande person eller vid omhänderhavande eller hantering av smittförande djur eller material.¹³ I förarbetena anges att skyddet därigenom är utsträckt till bland annat personal inom socialtjänsten, polisen, kriminalvården och tandvården, till industriellt arbete med vaccin, blodplasma eller biokemiska separationer och till frisörer, kosmetologer, veterinärer, slaktare, djurskötare, lantarbetare, lokalvårdare, restauranganställda, renhållningsarbetare, tvätterianställda samt vissa rörarbetare och reparatörer.¹⁴ En förutsättning för försäkringsskyddet är att kontakten med smittförande person, djur eller material ingår i den försäkrades arbetsuppgifter och är av sådan art att den kan bedömas som behandling, vård, omhändertagande eller omhänderhavande.¹⁵

---

⁸ Prop. 1975/76:197, med förslag till arbetsskadeförsäkring, s. 52–53.

⁹ 39 kap. 6 § SFB.

¹⁰ 5 § 1 FASP.

¹¹ 5 § 2 FASP.

¹² FÖD mål nr 2114/1981.

¹³ 5 § 2 FASP.

¹⁴ SOU 2017:25 s. 343–344.

¹⁵ SOU 1975:84 s. 191.

Det finns få avgöranden från domstol som handlar om smitta vad gäller arbetsskadeförsäkringen. De avgöranden som finns är äldre avgöranden från Försäkringsöverdomstolen (FÖD). Men vi har inte kunnat finna några vägledande avgöranden som handlar om hur rekvisiten i 5 § 2 FASP ska tolkas utifrån den situation som har aktualiserats av covid-19.

Kraven för att få en godkänd arbetsskada är höga

För att en skada ska kunna godkännas som arbetsskada ska övervägande skäl tala för att den har orsakats, försämrats eller påskyndats av arbetet.¹⁶ Är det lika sannolikt att skadan beror på något utanför arbetet kan inte skadan godkännas som arbetsskada. Vid annan exponering än olycksfall krävs det också att det finns vetenskapligt baserad kunskap, eller en utbredd uppfattning bland läkare med relevanta specialistkunskaper, om att exponeringen kan vara skadlig.¹⁷ Saknas sådan kunskap kan inte skadan godkännas som arbetsskada även om det inte finns något utanför arbetet som kan förklara skadan. För skador och sjukdomar som visat sig innan juli 2002 gäller andra krav vid arbetsskadeprövningen.

Visandedag

Det datum en skada inträffar eller först visar sig kallas för visandedag eller skadedag. Bland annat bestämmer visandedagen vilka lagkrav som gäller arbetsskadeprövningen. Dessa krav har efter införandet 1977 ändrats från och med dels januari 1993, dels juli 2002. En skada som beror på ett olycksfall anses ha inträffat dagen för olycksfallet. En skada som beror på annan skadlig inverkan än ett olycksfall anses däremot ha inträffat den dag när den först visade sig.¹⁸ När covid-19 togs in i bilagan till FASP sattes ingen gräns för när sjukdomen skulle ha visat sig för att sjukdomen skulle omfattas av arbetsskadeförsäkringen.

Arbetsskadeprövningen blir aktuell först om övriga krav är uppfyllda

Det krävs ofta en omfattande utredning för att kunna ta ställning till om en skada kan godkännas som arbetsskada och prövningen innehåller många svåra bedömningar. I denna skrivelse kallar vi denna prövning för arbetsskadeprövningen. Eftersom arbetsskadeprövningen kräver mycket resurser behöver Försäkringskassan bara pröva om en skada kan godkännas som arbetsskada om det behövs för att bestämma vilken ersättning som kan betalas ut enligt socialförsäkringsbalken.¹⁹ Det innebär att Försäkringskassan i regel först prövar om den sökande personen

¹⁶ 39 kap. 3 § SFB och jfr SOU 1985:54, *Översyn av arbetsskadeförsäkringen*, s. 38.

¹⁷ Prop. 2001/02:81, *Vissa arbetsskadefrågor m.m.*, s. 42.

¹⁸ 39 kap. 8 § SFB.

¹⁹ 42 kap. 12 § SFB och HFD 2013 ref. 2.

uppfyller förmånernas övriga krav, innan myndigheten gör arbetsskadeprövningen.

Covid-19 och risker i arbetsmiljön

Enligt uppdraget ska vår analys, mot bakgrund av den allmänna spridningen av covid-19, särskilt belysa situationen för yrkesgrupper som arbetar i miljöer där många människor befinner sig och där risken för smitta därför kan vara högre. I det här avsnittet visar vi hur covid-19 har påverkat arbetsmiljön med särskilt fokus på Arbetsmiljöverkets och Folkhälsomyndighetens åtgärder.

Arbetsmiljöverket ska se till att arbetsmiljölagen följs

I arbetsmiljölagen (1977:1160) finns regler om skyldigheter för arbetsgivare och andra skyddsansvariga att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. Det finns också regler om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, till exempel regler om skyddsombudens verksamhet. Arbetsmiljön omfattar alla faktorer och förhållanden i arbetet.

Alla arbetsgivare är skyldiga att följa bestämmelserna i arbetsmiljölagen, arbetstidslagen (1982:673) och Arbetsmiljöverkets föreskrifter i de delar som är relevanta för verksamheten. Arbetsmiljöverket är den myndighet som ska se till att arbetsmiljölagen följs och det görs genom regler, tillsyn och kommunikationsinsatser.

I arbetsmiljölagen står det att arbetsgivaren ska göra allt som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall.²⁰ Arbetstagaren ska veta vilka risker som kan finnas med arbetet och hur hen kan undvika riskerna.²¹ När det inträffar en svårare personskada eller dödsfall i samband med arbetets utförande har arbetsgivaren skyldighet att anmäla det till Arbetsmiljöverket. Detsamma gäller skador i samband med arbetet som drabbat flera arbetstagare samtidigt och tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa.²²

Skyddsombud på en arbetsplats kan också begära åtgärder.²³ Om det finns en omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa har den som är skyddsombud även rätt att avbryta arbetet. Det kallas för skyddsombudsstopp.²⁴

Med hjälp av ett systematiskt arbetsmiljöarbete ska arbetsgivare tillsammans med skyddsombud och övriga arbetstagare bland annat undersöka arbetsmiljön, bedöma riskerna för att någon kan komma till

²⁰ 3 kap. 2 § första stycket arbetsmiljölagen [1977:1160] (AML).

²¹ 3 kap. 3 § första stycket AML.

²² 3 kap. 3 a § första och andra stycket AML samt 2 § första och andra stycket arbetsmiljöförordningen (1977:1166).

²³ 6 kap. 6 a § första stycket AML.

²⁴ 6 kap. 7 § första stycket AML.

skada, åtgärda det som behöver åtgärdas och följa upp att åtgärderna gett avsedd effekt.²⁵ När mikroorganismer som virus och bakterier förekommer på arbetsplatser kan de ge olika hälsoproblem, som infektionssjukdomar eller infekterade sår. På praktiskt taget alla arbetsplatser finns det risk för att bli smittad av vanliga smittämnen, till exempel olika förkylningsvirus. Normalt ingår det inte i arbetsgivarens ansvar att utreda och bedöma riskerna för att arbetstagare smittas av vanliga förkylningsvirus.

I den rådande coronapandemin har arbetsgivaren däremot ansvar för att bland annat minska riskerna för smittspridning och ohälsa på arbetet samt att se till att det finns tillräckligt med skyddsutrustning och att den utrustning som används är säker. I första hand har arbetsgivaren ansvar för att eliminera risken. Går inte det ska arbetsgivaren i andra hand begränsa risken.²⁶ Om de två första åtgärderna inte har varit tillräckliga ska arbetsgivaren skydda arbetstagarna mot risken genom att använda personlig skyddsutrustning.²⁷

Personal som tillhör riskgrupper för att drabbas av allvarigare covid-19 ska riskbedömas särskilt i det systematiska arbetsmiljöarbetet.²⁸ Arbetsgivaren är också skyldig att göra en särskild riskbedömning för gravida arbetstagare.²⁹ För att minska risken för att gravida smittas av covid-19 kan det finnas behov av individuella anpassningar inom flera verksamheter, inte bara inom särskilt utsatta verksamheter som vård- och omsorgsarbete.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter preciserar kraven på arbetsmiljön

Arbetsmiljöverket är den myndighet som har fått i uppdrag av regeringen att mer i detalj bestämma vad som gäller för arbetsmiljön. Därför ger Arbetsmiljöverket ut föreskrifter som preciserar vad som gäller för arbetsmiljön gällande till exempel buller, farliga ämnen, ensamarbete och arbetsplatsens utformning. Krav på riskbedömning förekommer i många föreskrifter från Arbetsmiljöverket. Grundkraven finns i föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete, AFS 2001:1. Regler om riskbedömning inriktade på smittrisker finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om smittrisker, AFS 2018:4.

I föreskrifterna om smittrisker finns även regler om planering och skyddsåtgärder för att undvika att arbetstagare drabbas av ohälsa på grund av smittämnen samt krav på personlig skyddsutrustning som omfattar andningsskydd. Arbetsmiljöverket har även andra föreskrifter om personlig skyddsutrustning, som till exempel särskilda bestämmelser om personlig skyddsutrustning med anledning av covid-19 i AFS 2020:9.

---

²⁵ 3 kap. 2 a § AML och Arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1).

²⁶ 3 kap. 2 § första stycket AML.

²⁷ 2 kap. 7 § första stycket AML.

²⁸ Arbetsmiljöverkets föreskrift om smittrisker (AFS 2018:4).

²⁹ Arbetsmiljöverkets föreskrift om gravida och ammande arbetstagare (AFS 2007:5).

Smittämnen klassificeras i fyra riskklasser med utgångspunkt i deras förmåga att infektera människor och orsaka sjukdom.³⁰ Kriterierna för riskklassificeringen finns beskrivna i WHO:s Laboratory biosafety manual, i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/54/EG om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för biologiska agens i arbetet samt i AFS 2018:4. Klassificeringen är ett stöd för att kunna utreda och bedöma riskerna. Ju högre riskklass ett smittämne tillhör, desto farligare är det för den som använder det. Därför behövs striktare skyddsåtgärder när man använder smittämnen i de högre riskklasserna. I bilaga 1 till föreskrifter om smittrisker finns förteckning över smittämnen med tillhörande riskklass. Covid-19 finns upptagen i förteckningen och har klassificeringen riskklass 3. Många smittämnen har klassificerats på EU-nivå, däribland covid-19.³¹ Riskklass 3 innefattar smittämnen med risk för allvarliga konsekvenser vid exponering. Det kan exempelvis vara en allvarlig sjukdom som är mycket smittsam eller där möjligheterna att bota eller förebygga är begränsade.

En arbetsgivare ska dokumentera när en arbetstagare har exponerats för smittämnen i riskklass 3 och 4 i samband med tillbud, olyckor eller annan oönskad händelse.³² I det här fallen måste det vara en händelse som innebär en konstaterad exponering. En arbetsgivare som inte dokumenterar i enlighet med bestämmelsen kan behöva betala en sanktionsavgift.³³

Arbetsmiljöverket kontrollerar arbetsmiljön genom inspektioner

Arbetsmiljöverket gör också inspektioner för att kontrollera att arbetsmiljön är bra. Arbetsmiljöverket kontrollerar då att arbetsgivare och andra som ansvarar för arbetsmiljön lever upp till de krav som ställs i arbetsmiljölagen och deras föreskrifter. Om Arbetsmiljöverket vid en inspektion upptäcker att arbetsmiljön inte uppfyller kraven i lagen och föreskrifterna, och arbetsgivaren inte frivilligt rättar till bristerna, kan myndigheten förelägga att bristerna rättas till. Myndigheten kan också förbjuda en viss hantering eller en viss verksamhet.

Det finns ett exempel där Arbetsmiljöverket gav en arbetsgivare vite eftersom busschauffören inte hade skyddats mot smittrisker tillräckligt väl.³⁴ Enligt Arbetsmiljöverket var barriärskyddets utformning i förhållande till bussmodell och placering av dörr och kortläsare inte tillräckliga för att skydda chauffören mot risk för droppsmitta.

Idag är den allmänna smittspridningen så utbredd att i stort sett alla arbetsgivare behöver arbeta förebyggande mot smittrisker.

³⁰ AFS 2018:4, bilaga 1.

³¹ KOMMISSIONENS DIREKTIV (EU) 2020/739 av den 3 juni 2020 om ändring av bilaga III till Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/54/EG vad gäller införande av sars-CoV-2 i förteckningen över biologiska agens som är kända för att smitta människor och om ändring av kommissionens direktiv (EU) 2019/1833, EUT L 175,4.6.2020 s.11.

³² 11 § AFS 2018:4.

³³ 30 § andra stycket AFS 2018:4.

³⁴ Se exempelvis Förvaltningsrätten i Falun, mål nr 3135-20.

Arbetsmiljöverket har påbörjat en riktad tillsynsinsats med fokus på smittspridning av covid-19, bland annat av skolor och större byggprojekt. Den riktade tillsynen fokuserar på branscher där det sker många mänskliga kontakter, där det är svårt att hålla rekommenderat avstånd till varandra och där hemarbete inte är möjligt. Arbetsmiljöverket fortsätter också med sina riktade inspektioner mot städföretag, fastighetskötare och restauranger som levererar hämtmat. Fler branscher kan bli aktuella för riktad tillsyn. Vid inspektionerna kontrolleras arbetsgivarnas förebyggande arbete mot smittspridning på arbetsplatserna, till exempel om de undersöker personalens arbetsmiljö och bedömer riskerna för att smittas av covid-19 i arbetet.³⁵

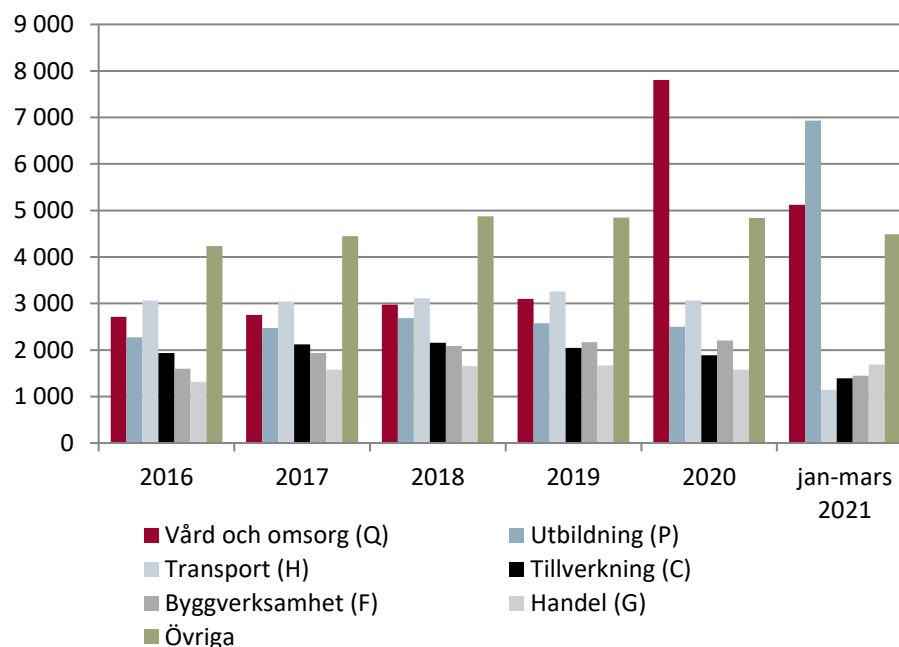
Covid-19 har ökat antalet anmälda allvarliga tillbud

Antalet allvarliga tillbud som arbetsgivare har anmält till Arbetsmiljöverket har ökat kraftigt under 2020 (se figur 1). År 2019 anmäldes totalt 19 655 allvarliga tillbud och 2020 anmäldes 23 878. Men ökningen verkar bli ännu större 2021. Bara under 2021 fram till den 21 mars har arbetsgivare redan anmält 22 225 allvarliga tillbud. Särskilt mycket har de anmälda tillbudet ökat under 2021 för de som inte arbetar inom näringsgren vård och omsorg, och särskilt bland de som arbetar inom näringsgren utbildning. Inom näringsgren utbildning anmäldes 2 503 allvarliga tillbud 2020, vilket var en minskning jämfört med 2019 då 2 574 allvarliga tillbud anmäldes. Men under 2021 har redan 6 935 allvarliga tillbud anmälts fram till den 21 mars inom näringsgren utbildning.

---

³⁵ Arbetsmiljöverkets webbplats: www.av.se, hämtad den 8 april 2021.

Figur 1 Antal anmälda allvarliga tillbud fördelat på de 6 näringsgrenar med högst antal 2020 och övriga (n 120 797)

Anm.: Näringsgrenarna baseras på avdelningarna (bokstaven inom parentes) i Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI 2007). I avdelning Q (Vård och omsorg) ingår grupperna Hälso- och sjukvård (kod 86), Vård och omsorg med boende (kod 87) och Öppna sociala insatser (kod 88). Vi har fått uppgifter fram till och med den 21 mars 2021.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Tjänstepersoner på Arbetsmiljöverket bedömer att det fanns en stor underrapportering av allvarliga tillbud innan pandemin. Ökningen av de anmälda allvarliga tillbuden under 2021 har enligt Arbetsmiljöverket sannolikt bland annat samband med att Arbetsmiljöverket i december 2020 ändrade informationen om när tillbud ska anmälas vid exponering för coronaviruset. Den information som fanns från april till december 2020 beskrev exempelvis yrkesgrupper där det kunde vara aktuellt att anmäla tillbud och situationer när det inte var aktuellt. Enligt Arbetsmiljöverket var det svårt för arbetsgivare att förstå informationen. Därför förtydligade myndigheten den.

Arbetsmiljöverket har sedan tidigare tagit ställning till att exponering för smittämnen som kan orsaka allmänfarliga sjukdomar ska anmälas som allvarliga tillbud, eftersom dessa sjukdomar kan innebära allvarlig fara för liv eller hälsa.³⁶ I december 2020 förtydligade myndigheten att arbetsgivare alltid ska anmäla exponering för coronaviruset i arbetet som ett allvarligt tillbud, oavsett yrkesgrupp och verksamhet.

³⁶ 3 kap. 3 a § första och andra stycket AML samt 2 § första och andra stycket arbetsmiljöförordningen.

Från december beskriver Arbetsmiljöverket också vad som kan innebära exponering för coronaviruset generellt i stället för utifrån olika specifika yrkesgrupper. För att det ska vara en händelse som inneburit allvarlig fara för liv och hälsa ska händelsen ha inneburit att en arbetstagare har exponerats för coronaviruset. Med exponering menar Arbetsmiljöverket att smittämnen når arbetstagaren. Det kan bland annat ske genom

- att utandningsluften från en person som är misstänkt eller konstaterat smittad med covid-19, inandas av en arbetstagare
- kontakt med intorkade droppar som innehåller virus, så att viruset når mun, näsa eller ögon via exempelvis händerna
- att en arbetstagare utför arbetsmoment där fysisk distansering inte varit möjlig nära en person som är misstänkt eller konstaterat smittad med covid-19.³⁷

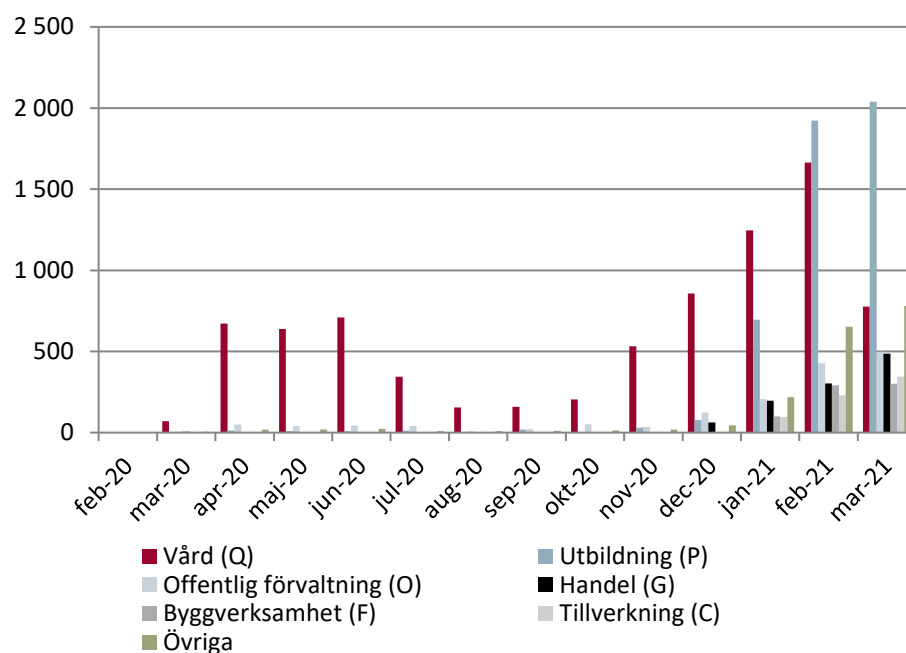
Efter förtydligandet av informationen ökade de coronarelaterade anmälningarna av allvarliga tillbud. Enligt Arbetsmiljöverket har den förändrade informationen i vissa fall inneburit att arbetsgivare anmäler tillbud som egentligen inte inneburit en risk för exponering av coronaviruset. Av denna anledning kan det enligt tjänstepersoner på Arbetsmiljöverket finnas skäl att tolka förändringarna av antalet anmälda allvarliga och coronarelaterade tillbud med stor försiktighet.

År 2020 anmälde arbetsgivare 5 221 coronarelaterade tillbud och 2021 har 13 471 anmälts till och med den 21 mars (se figur 2). Flest anmälningar av coronarelaterade tillbud totalt har arbetsgivare inom näringsgrenen vård och omsorg gjort (4 344 under hela 2020 och 3 685 hittills 2021). Men 2021 är det inom näringsgrenen utbildning som arbetsgivarna har gjort flest anmälningar till och med den 21 mars (184 under hela 2020 och 4 655 hittills 2021).

---

³⁷ Arbetsmiljöverkets webbplats: www.av.se, hämtad den 6 april 2021.

Figur 2 Antal anmälda coronarelaterade tillbud fördelat på de 6 näringsgrenar med högst antal och övriga (n 18 692)

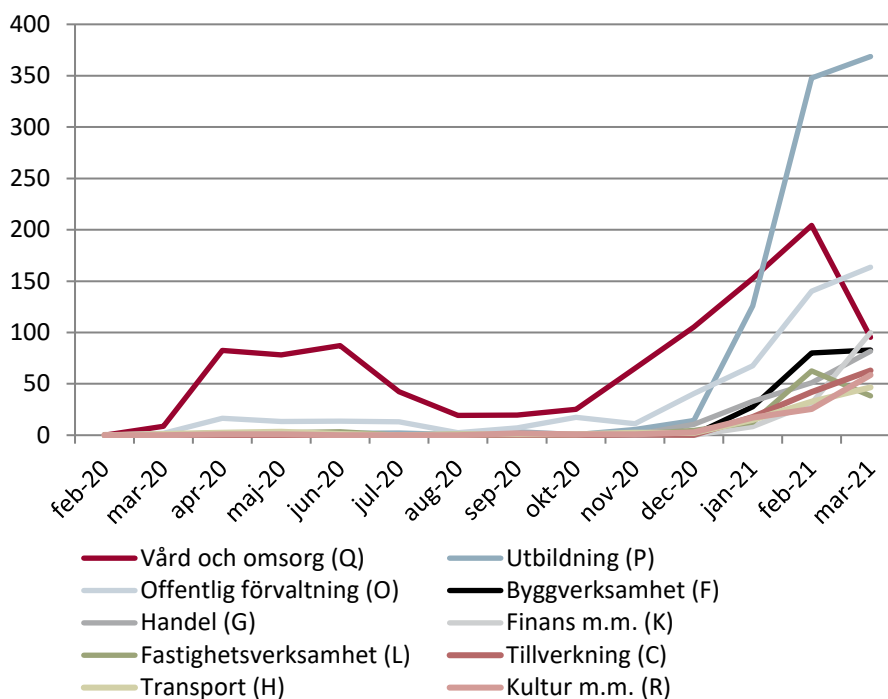
Anm.: Näringsgrenarna baseras på avdelningarna (bokstaven inom parentes) i Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI 2007). Vi har fått uppgifter fram till och med den 21 mars 2021.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Det finns totalt 21 näringsgrenar, men de är olika stora vad gäller antalet förvärvsarbetande. Exempelvis är näringsgrenarna vård och utbildning stora.³⁸ Därför visar vi antalet anmälda coronarelaterade tillbud som andel av antalet förvärvsarbetande i varje näringsgren, men det förändrar inte den inbördes ordningen nämnvärt (se figur 3).

³⁸ Statistiska centralbyråns webbplats: www.scb.se, hämtad den 16 april 2021.

Figur 3 De 10 näringsgrenar med flest antal anmälda coronarelaterade tillbud per 100 000 förvärvsarbetande

Anm.: Näringsgrenarna baseras på avdelningarna (bokstaven inom parentes) i Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI 2007). Antalet förvärvsarbetande baseras på statistik från 2019. Vi har fått uppgifter om antalet anmälningar fram till och med den 21 mars 2021.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Uppgifter över antalet förvärvsarbetande finns fram till och med 2019.³⁹ Men vi bedömer att antalet förvärvsarbetande under 2019 ger en tillräcklig bra uppskattning av antalet även för 2020 och 2021. Vid kontroll av inrapporterade lönesummor till Skatteverket gör vi bedömningen att det inte skett några större förändringar 2020 och 2021. Men inom vård och omsorg har lönesummorna ökat under 2020 och 2021, medan de har minskat inom näringsgren utbildning. Det kan innebära att andelen anmälningar kan vara överskattad inom näringsgren vård och omsorg, medan den kan vara underskattad inom näringsgren utbildning.

Covid-19 har ökat antalet anmälda arbetsskador

När någon drabbats av en skada eller sjukdom i arbetet har arbetsgivaren skyldighet att anmäla det som arbetskada till Försäkringskassan. Det är viktigt att skilja på att ansöka om ersättning för en arbetskada och att anmäla en arbetskada. Arbetsgivaren ska anmäla skadan när den uppstår

³⁹ Statistiska centralbyråns webbplats: www.scb.se, hämtad den 16 april 2021.

och om den försäkrade personen önskar ersättning från arbetsskadeförsäkringen får hen själv ansöka om den. Det finns inget krav på att besvären har anmälts som arbetsskada för att Försäkringskassan ska kunna pröva om en person har rätt till ersättning. Däremot finns det en skyldighet för arbetsgivaren att anmäla arbetsskador till Försäkringskassan.⁴⁰ Alla arbetsskador som anmäls till Försäkringskassan har även Arbetsmiljöverket tillgång till. Anmälningarna ligger till grund för Sveriges officiella arbetsskadestatistik och används bland annat som underlag för att identifiera vilka arbetsolyckor och arbetssjukdomar som drabbar personer i olika bransch- och yrkesområden.

Även arbetsskadeanmälningarna har ökat under pandemin. Liksom med anmälningarna av allvarliga tillbud bedömer tjänstepersoner på Arbetsmiljöverket att det fanns en stor underrapportering av arbetsskador innan pandemin. Med anledning av det fokus som funnits på smittspridning menar tjänstepersonerna att det sannolikt funnits en medvetenhet om vikten att anmäla covid-19 som kan ha haft samband med arbetet.

Antalet anmälningar har varierat historiskt, bland annat i samband med att kraven för att bevilja ersättning från arbetsskadeförsäkringen eller praxis gällande arbetsskadeprövningarna har förändrats.⁴¹ Antalet anmälda arbetssjukdomar säger i viss mån något om hur individer uppfattar sin egen hälsa och om de anser att den eventuella ohälsan har något samband med något skadligt i arbetsmiljön. Men både bedömningen av ohälsa och bedömningen av dess samband med arbetet är komplicerade. Antalet anmälningar kan både överskatta och underskatta såväl ohälsan som dess koppling till arbetslivet. På samma sätt som med statistiken över anmälda allvarliga tillbud är det därför viktigt att tolka förändringarna av antalet anmälda coronarelaterade arbetsskador med stor försiktighet.

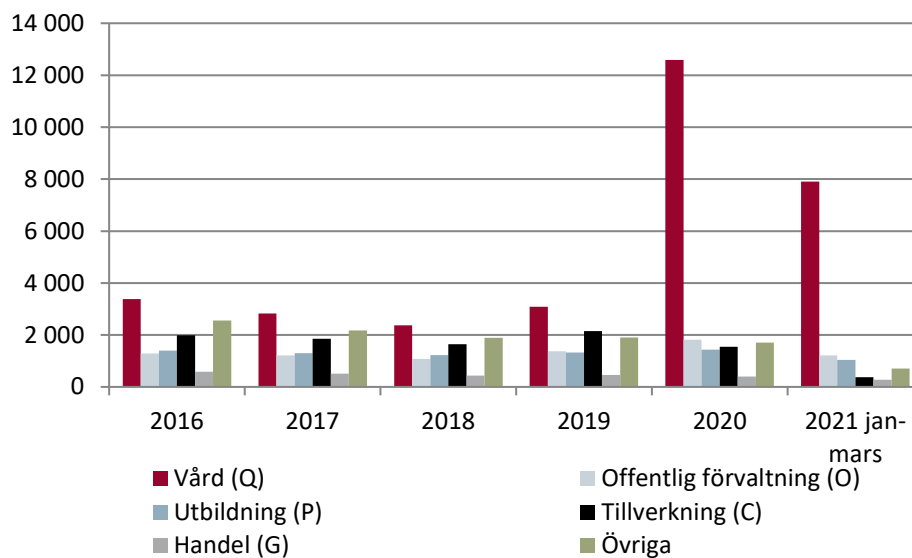
Under 2019 anmäldes 10 636 arbetsskador som enligt anmälan skulle bero på annan skadlig inverkan än olycksfall vilket inkluderar smitta som regleras i FASP. I statistiken kallar Arbetsmiljöverket denna typ av skador för arbetssjukdomar. Under 2020 anmäldes 19 808 sådana skador och fram till den 28 mars har redan 11 674 sådana skador anmälts under 2021 (se figur 4).

---

⁴⁰ 42 kap. 10 § första stycket SFB.

⁴¹ SOU 2015:21, *Mer trygghet och bättre försäkring*, s. 205–206.

Figur 4 Antal anmälda arbetsskador till följd av annan skadlig inverkan än olycksfall fördelat på bransch (n 73 001)

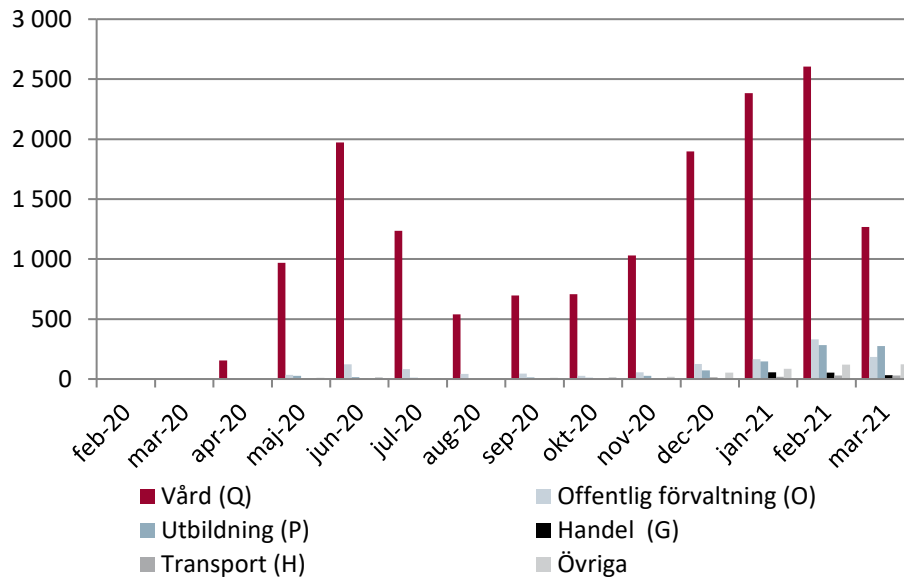
Anm.: Näringsgrenarna baseras på avdelningarna (bokstaven inom parentes) i Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI 2007). Vi har fått uppgifter fram till och med den 21 mars 2021.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Liksom vid anmälda allvarliga tillbud är det främst de coronarelaterade arbetsskadeanmälningarna som har ökat och även här rör ökningen av anmälda arbetsskador framför allt de som arbetar med vård- och omsorg. Av de 19 808 arbetssjukdomar som totalt anmäldes 2020 var 9 199 coronarelaterade inom näringsgren vård och omsorg och hittills under 2021 är det 6 256 av 11 674.

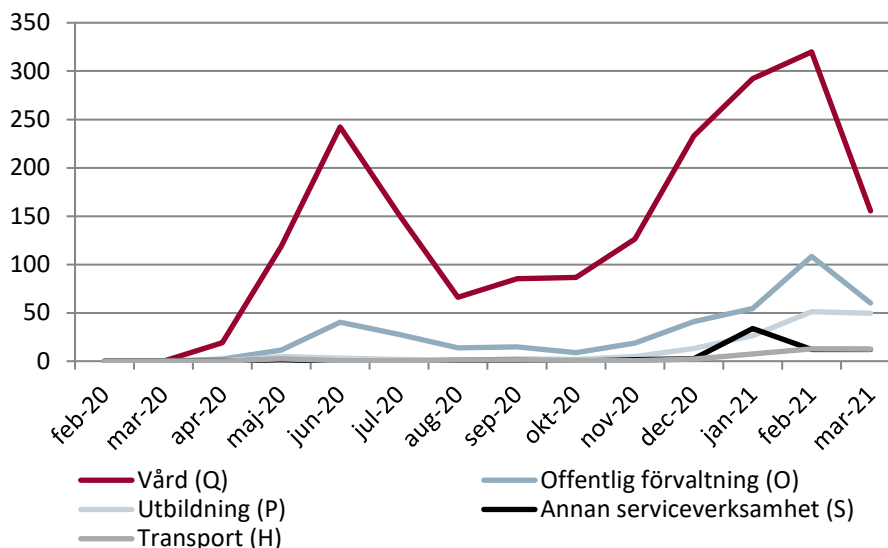
Figur 5 Antal anmälda coronarelaterade arbetsskador fördelat på näringsgren (n 18 298)

Anm.: Näringsgrenarna baseras på avdelningarna (bokstaven inom parentes) i Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI 2007). Vi har fått uppgifter fram till och med den 21 mars 2021.
Källa: Arbetsmiljöverket.

Liksom med anmälda tillbud visar vi antalet anmälda coronarelaterade arbetsskador som andel av antalet förvärvsarbetande i varje näringsgren (se figur 6). Och liksom med anmälda tillbud har anmälningarna bland övriga näringsgrenar ökat i slutet av 2020 och under 2021.

Figur 6 De 5 näringsgrenar med flest antal anmälda coronarelaterade arbetsskador per 100 000 förvärvsarbetande

Anm.: Näringsgrenarna baseras på avdelningarna (bokstaven inom parentes) i Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI 2007). Antalet förvärvsarbetande baseras på statistik från 2019. Vi har fått uppgifter om antalet anmälningar fram till och med den 21 mars 2021.

Källa: Arbetsmiljöverket.

I de fem näringsgrenarna som har anmält flest coronarelaterade arbetsskador i relation till antalet förvärvsarbetande finns yrken med arbetsuppgifter där smitta kan omfattas enligt 5 § FASP. Inom näringsgrenen vård (näringsgrensavdelningen Q) omfattas alla typer av smitta vid arbete på en sjukvårdsinrättning. Det innebär att även smitta mellan kollegor omfattas vilket det även gör inom laboratorium där arbete med det smittsamma ämnet bedrivs. I övrigt omfattas generellt inte smitta mellan kollegor av arbetsskadeförsäkringen. Näringsgrensavdelningen Q innehåller också grupperna Hälso- och sjukvård (kod 86), Vård och omsorg med boende (kod 87) och Öppna sociala insatser (kod 88). I de fall arbetet inte sker på en sjukvårdsinrättning omfattas enligt 5 § FASP bara smitta som sker vid behandling, vård eller omhändertagande av smittförande personer.

Inom näringsgrensavdelningen O, *Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring*, ingår bland annat polisen, där arbete med omhändertagande av personer ingår. I näringsgrensavdelningen S, *Annan serviceverksamhet*, ingår frisörer och kosmetologer vilka räknas upp som exempel på yrkesgrupper som kan omfattas av FASP i arbetsskadeförsäkringens förarbeten.⁴²

⁴² SOU 1975:84 s. 191.

I de fem näringsgrenarna finns även yrken med arbetsuppgifter där droppsmitta generellt inte omfattas enligt FASP. Inom näringsgrensavdelningen *P, Utbildning*, ingår Trafikskoleverksamhet där det generellt inte ingår att behandla, vårda eller omhänderta personer, men där det finns en fördubblad risk att drabbas av allvarlig covid-19 (se nästa avsnitt).

Fler yrkesgrupper än vård och omsorg löper risk för allvarlig covid-19

En ny svensk studie analyserade risken för slutenvård i samband med covid-19 i enskilda yrkesgrupper.⁴³ Enligt studien finns det en riskökning framför allt i vårdsektorn med en fördubblad risk för läkare, sjuksköterskor, respektive yrkesgruppen sjukgymnaster, arbetsterapeuter och naprapater, samt en något mindre riskökning för undersköterskor och vårdbiträden. Studien ser även en fördubblad risk bland andra yrkesgrupper som arbetar nära andra människor som exempelvis trafiklärare, behandlingsassistenter, pastorer, idrottsutövare och fritidsledare. Studien ser även en viss riskökning bland städledare, fastighetsskötare, fordonsmekaniker och reparatörer. Bland flera av dessa yrkeskategorier ingår det inte i arbetsuppgifterna att omhänderta, vårda eller behandla personer varför eventuell droppsmitta i arbetet inte skulle omfattas av arbetsskadeförsäkringen.⁴⁴

Sambanden har enligt studien varit oförändrade under olika skeden av pandemin. Forskarna menar att det tydligt talar för att skyddsinsatserna på riskfyllda arbetsplatser fortfarande under hösten inte var tillräckliga. I enskilda sektorer pekar resultaten på det i såväl vårddyren som transportyrken.

Folkhälsomyndighetens arbete med covid-19

Folkhälsomyndigheten ansvarar för att samordna insatser mot smittsamma sjukdomar och arbetar systematiskt med att förebygga smittspridning i samhället. Under pandemin med covid-19 arbetar Folkhälsomyndigheten tillsammans med andra myndigheter och aktörer för att de negativa effekterna för individer och samhälle ska bli så lindriga som möjligt.⁴⁵ Folkhälsomyndighetens bedömningar av smittrisker med mera är en av grunderna i Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöåtgärder under pandemin.

Enligt Folkhälsomyndigheten går den övergripande strategin för att bekämpa covid-19 i Sverige ut på att minimera dödlighet och sjuklighet i hela befolkningen och att minimera övriga negativa konsekvenser för individen och samhället. För att nå dessa mål använder

⁴³ Centrum för arbets- och miljömedicin (region Stockholm), *Risk att sjukhusvårdas för covid-19 i olika yrken*. Rapport 2021:03.

⁴⁴ 5 § 2 FASP.

⁴⁵ Folkhälsomyndighetens webbplats: www.folkhalsomyndigheten.se, hämtad den 9 april 2021.

Folkhälsomyndigheten medicinska och icke-medicinska åtgärder samt kommunikationsinsatser. Åtgärderna syftar till att minska smittspridningen och fördröja pandemins förlopp, genom att förskjuta och sprida ut sjukdomskurvans topp. På detta sätt kan sjukligheten minska och belastningen på sjukvården och samhället lindras, då andelen sjuka vid ett givet tillfälle (kurvans topp) minskas.⁴⁶

Till grund för Folkhälsomyndighetens arbete ligger smittskyddslagen (2004:168), som betonar och stödjer var och ens eget ansvar för att begränsa smittspridning, och övrigt legalt ramverk till skydd för folkhälsan, till exempel ordningslagen (1993:1617). Sedan den 1 februari 2020 är covid-19 klassificerad som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom i smittskyddslagen.⁴⁷ Klassificeringen innebär att Folkhälsomyndigheten kan utfärda föreskrifter och vidta åtgärder och att de regionala smittskyddsläkarna kan agera utifrån det mandat som smittskyddslagen ger. För hälso- och sjukvård i regionernas och kommunernas regi är Socialstyrelsens föreskrifter tillämpliga.

Svenskt folkhälsoarbete bygger på en stark tradition av frivillighet med betoning på individens ansvar. I hanteringen av pandemin tillämpas därför en kombination av legalt bindande regler och myndighetsrekommendationer. Smittspårning, testning, hygien- och skyddsåtgärder samt social distansering används och anpassas allt eftersom pandemin går igenom olika faser. Utvecklingen följs noggrant för att åtgärder ska kunna sättas in eller anpassas vid rätt tidpunkt.⁴⁸

Olika faktorer vägs in när åtgärder utformas. Även i den akuta hanteringen av pandemin vill Folkhälsomyndigheten behålla fokus på den fysiska och psykiska hälsan samt på folkhälsan i stort – utan att avkall görs på avgörande smittskyddsinsatser. Eftersom myndigheten bedömer att viruset kommer finnas kvar i samhället under lång tid menar myndigheten att det är viktigt att åtgärderna utformas på ett hållbart sätt så att de kan vara möjliga att följa under en längre period. Kunskapen om viruset och om skyddet mot det ökar hela tiden.⁴⁹ Myndigheten framhåller också att en utvärdering av hur covid-19 påverkar folkhälsan behöver väga in exempelvis ohälsa och hälsoskillnader till följd av till exempel arbetslöshet och ekonomisk utsatthet.⁵⁰

---

⁴⁶ Folkhälsomyndighetens webbplats: www.folkhalsomyndigheten.se, hämtad den 9 april 2021.

⁴⁷ Förordningen (2020:20) om att bestämmelserna i SmittskL om allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på infektion med 2019-nCoV samt 3 § 5 stycket och bilaga 1 och 2 SmittskL.

⁴⁸ Folkhälsomyndighetens webbplats: www.folkhalsomyndigheten.se, hämtad den 9 april 2021.

⁴⁹ Folkhälsomyndigheten, *Skrivelse avseende förekomst av smitta i olika yrken*. 2021-04-15, ärendenummer 01392-2021-1.1.1.

⁵⁰ Folkhälsomyndigheten, *Folkhälsans utveckling – Årsrapport 2020*, s. 3.

Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19

Folkhälsomyndigheten har under pandemin kommit ut med flera föreskrifter och allmänna råd som rör covid-19. De föreskrifter och allmänna råd som framför allt relaterar till de risker som kan finnas i arbetsmiljön är Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19 med mera.⁵¹ De visar hur risken att smittas av covid-19 i arbetslivet inte är begränsad till de situationer som omfattas av arbetsskadeförsäkringen enligt FASP.

Begränsa nya nära kontakter

Du bör begränsa nya nära kontakter genom att endast umgås med de personer som du normalt träffar, exempelvis de du bor tillsammans med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.

Om du träffar andra personer än de i din mindre krets bör ni:

1. undvika att vara nära varandra, framför allt i mindre utrymmen under en längre tid, och
2. med fördel umgås utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika miljöer med trängsel

Du bör hålla avstånd till andra människor. Det är särskilt viktigt vid längre kontakter och när du är inomhus.

Du bör undvika platser som exempelvis butiker, köpcentrum och kollektivtrafik, om det är trängsel där. Du bör om möjligt handla ensam och inte vistas i till exempel butiker under längre tid än nödvändigt.

Arbeta hemifrån så ofta det är möjligt

När det är möjligt ska du komma överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån. Du bör också om möjligt anpassa dina arbetstider så att du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.

När du är på arbetsplatsen bör du hålla avstånd till andra vid exempelvis möten, i fikarum och omklädningsrum.

Alla verksamheters ansvar

Åtgärder för att undvika smittspridning av covid-19 kan till exempel vara att verksamheten:

---

⁵¹ Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2020:12) om allas ansvar att förhindra smitta av covid 19 m.m., ändrad genom HSLE.FS 2020:80 och 2020:90.

1. sätter upp information till medlemmar, personal, kunder med mera
2. markerar avstånd på golvet
3. möblerar om eller på annat sätt skapar utrymme för att undvika trängsel
4. erbjuder digitala alternativ
5. erbjuder möjlighet att tvätta händerna med tvål och vatten eller erbjuder handdesinfektion
6. bestämmer ett maximalt antal personer som får vistas samtidigt i lokalen
7. anpassar öppettiderna.

Arbetsplatser

Alla arbetsplatser bör vidta åtgärder för att anställda ska kunna följa dessa föreskrifter och allmänna råd. Sådana åtgärder kan till exempel vara att:

1. uppmana personal att arbeta hemifrån när så är möjligt och erbjuda förutsättningar för det
2. använda digitala alternativ eller skjuta upp tjänsteresor, konferenser och liknande arrangemang
3. ge anställda möjlighet att hålla avstånd till varandra, till exempel vid möten, i fikarum och i omklädningsrum
4. ge anställda möjlighet att regelbundet tvätta sina händer med tvål och vatten eller använda handdesinfektion.

Utbildningar för vuxna

Kommunal vuxenutbildning, lärosäten och andra som erbjuder utbildningar för vuxna bör, förutom vad som gäller för arbetsplatser, erbjuda distansundervisning när det är möjligt och när verksamhetsansvarig bedömer att det är lämpligt utifrån elevernas behov.

Detta råd gäller inte för andra utbildningsformer än kommunal vuxenutbildning som omfattas av skollagen (2010:800).

Kollektivtrafik och allmänna färdmedel

För att undvika spridning av covid-19 inom kollektivtrafiken och allmänna färdmedel bör verksamheterna:

1. se till att trafiken kan köras i den omfattning som behövs för att minska risken för trängsel
2. begränsa antalet passagerare per fordon
3. informera sina passagerare om hur de kan minska risken för smittspridning.

Försäkringskassans hantering av covid-19 utifrån nuvarande regelverk

Enligt regeringsuppdraget ska ISF även analysera om covid-19 bör ses som arbetsskada i fler situationer än enligt nuvarande bestämmelser i FASP. I det här avsnittet redogör vi för hur Försäkringskassan har hanterat covid-19 utifrån dagens regelverk.

Statistiken är osäker

Försäkringskassan har gått igenom vissa av de ärenden som vi har fått statistik över och funnit felregistreringar. Vi har korrigerat den statistik vi fått utifrån det.

Vi har fått ta del av statistik från Försäkringskassan som rör två typer av arbetsskadeärenden. Dels de ärenden där handläggaren har registrerat diagnos covid-19. Totalt är det 46 ärenden (vi har exkluderat 5 ärenden eftersom de har avvisats eller makulerats). Dels de ärenden, utöver de med diagnos covid-19, där handläggaren har registrerat exponering för smitta där beslut har fattats från 2019 och framåt. Totalt är det 54 ärenden (vi har exkluderat 3 ärenden eftersom de har avvisats eller makulerats och 1 ärende som Försäkringskassan efter kontroll har konstaterat inte rörde covid-19).

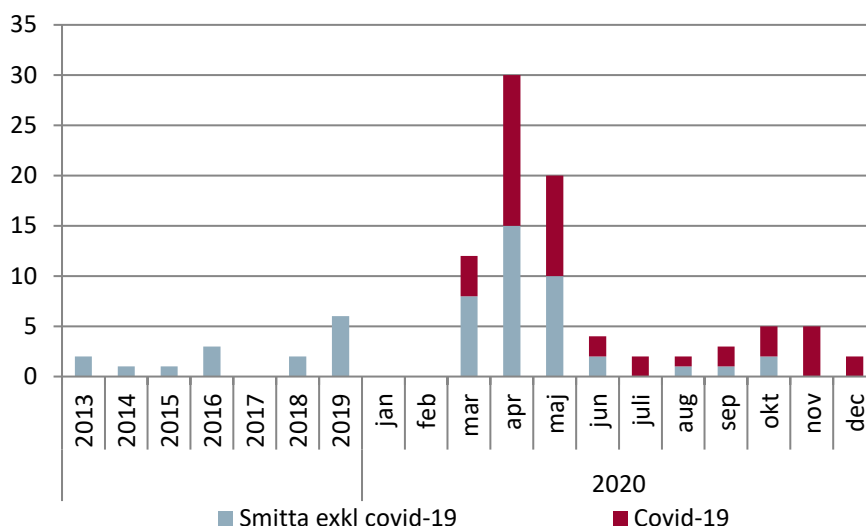
Enligt uppgifter i våra samtal med tjänstepersonerna bör Försäkringskassan ha hanterat fler ärenden som rör covid-19 än de 46 ärenden som registrerats med den diagnosen. Exempelvis uppskattar tjänstepersonerna att det varit upp emot 20 ärenden som rör dödsfall. I statistiken finns det endast 4 sådana ärenden där den registrerade diagnosen är covid-19. Men inklusive övriga ärenden som rör smitta med visandedag från och med mars 2020 är det totalt 16 ärenden i statistiken som vi tagit del av. Visandedagen är den tidpunkt då den försäkrade personen visar symptom på sjukdomen första gången.⁵² Försäkringskassan har också upptäckt två ärenden som felaktigt registrerats som livränteärenden som i stället rörde dödsfall. Totalt innehåller de två grupperna av arbetsskadeärenden därför 18 ärenden som rör dödsfall med visandedag från och med mars 2020.

Statistiken visar att antalet ärenden som rör exponering för smitta, men där handläggaren har registrerat andra diagnoser än covid-19, har varit få innan mars 2020. Efter det har antalet ökat kraftigt. Bara i 15 av de 54 ärendena är visandedagen före mars 2020. Resterande 39 ärenden har en visandedag från mars 2020 eller senare (se figur 7).

---

⁵² 39 kap. 8 § SFB.

Figur 7 Antal beslutade ärenden som rör smitta fördelat på visandedag (n 100)

Anm: Statistiken rör uppgifter som registrerats innan den 15 mars 2021. Uppgifterna registreras inte förrän beslut är fattat varför det kan finnas en eftersläpning.
Källa: Försäkringskassan.

Vi har därför utgått från att de allra flesta ärenden som rör smitta där visandedagen är mars 2020 eller senare är coronarelaterade. Vi presenterar de två typerna av ärenden tillsammans som coronarelaterade arbetsskadeärenden. Totalt är det 85 ärenden.

Eftersom handläggaren registrerar ärendet när beslut har fattats finns det en eftersläpning i Försäkringskassans statistik. Många arbetsskadeärenden har en lång handläggningstid och det gäller i synnerhet de ärenden där en arbetsskadeprövning görs. Ju senare i tid ett ärende har kommit in till Försäkringskassan desto större är sannolikheten att Försäkringskassan fortfarande handlägger ärendet. Därför är sannolikt antalet ansökningar underskattat senare i tidsperioden. Dessutom finns det möjlighet att ansöka om ersättning från arbetsskedeförsäkringen upp till 6 år tillbaka i tiden.⁵³ Det innebär att alla ersättningsanspråk som kan bli aktuella för den granskade perioden inte har kommit till Försäkringskassan ännu.

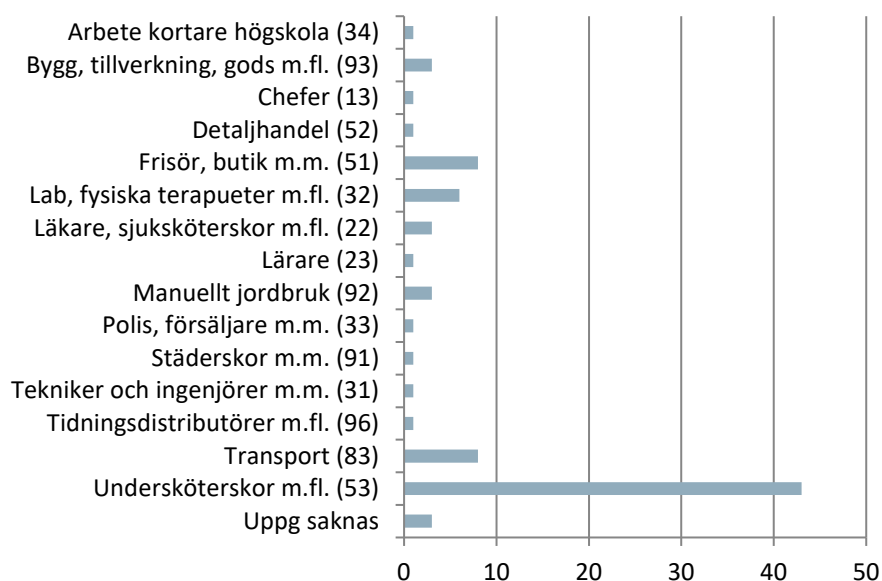
Enligt tjänstepersoner hos Försäkringskassan finns det också en osäkerhet i vilken yrkesgrupp som handläggarna har registrerat. Handläggarna ska registrera yrke enligt den senaste versionen av Standard för svensk yrkesklassificering, SSK 2012. Men enligt Försäkringskassan kan handläggare även ha registrerat yrke enligt en tidigare standard, SSK 96. Utifrån statistiken har vi inte kunnat identifiera några uppenbara felaktigheter i registreringarna. Den största gruppen av sökande har registrerats under huvudgrupp 53 vilket i SSK 2012 tillhör en grupp där

⁵³ 42 kap. 6 § SFB.

undersköterskor och hemtjänstpersonal ingår (där ingår även förskolepersonal och många andra yrken). En annan central huvudgrupp är transport med huvudgruppskod 83. I den skiljer sig SSYK 2012 och 96 inte åt mer än i ett fåtal yrken. Cykelbud, minitågsförare, mopedbud, motorcykelbud och skoterförare tillhörde huvudgruppskod 93 i SSYK 96 vilket i SSYK 2012 är huvudgruppen för yrken utan krav på utbildning.

Figur 8 Antal beslutade coronarelaterade arbetsskadeärenden fördelat på yrkesgrupp (n 85)

Anm: Statistiken rör uppgifter som registrerats innan den 15 mars 2021. Uppgifterna registreras inte förrän beslut är fattat varför det kan finnas en eftersläpning. Yrkesgrupperna presenteras utifrån huvudgrupperna i SSYK 2012 (tvåsnivå).
Källa: Försäkringskassan.

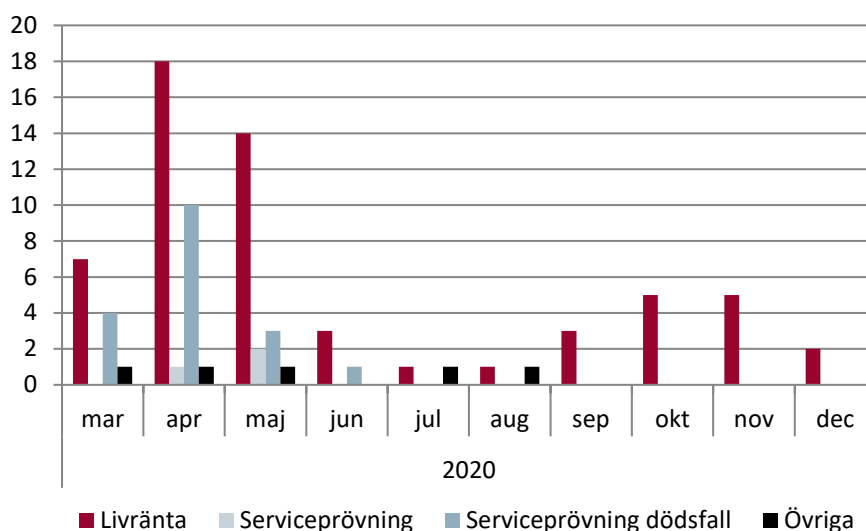
Enligt statistiken är det framför allt arbetsskadelivränta (59 ansökningar) och efterlevandeersättning (18 ansökningar) som personer ansökt om med anledning av covid-19 (se figur 9). Det framkommer också av våra samtal med tjänstepersoner som arbetar med handläggningen av arbetsskadeförsäkringen på Försäkringskassan. Pensionsmyndigheten handlägger ansökningar om efterlevandeersättning, men Försäkringskassan gör så kallade serviceprövningar vad gäller arbetsskadeprövningarna. Sådana arbetsskadeprövningar registreras som serviceprövning dödsfall.

Försäkringskassan gör även andra serviceprövningar. De 3 ärenden som registrerats som serviceprövning har enligt myndigheten rört det statliga personskadeskyddet som bland annat omfattar militärer och frihetsberövade personer.⁵⁴ I dessa ärenden ska handläggaren inte registrera yrke.

⁵⁴ 43 kap. SFB.

Övriga 5 ansökningar har gällt arbetsskadesjukpenning, särskilda hjälpmedel, sjukvård utomlands och sjukvård i Sverige.

Figur 9 Antal beslutade coronarelaterade arbetsskadeärenden fördelat på visandedag och ersättning (n 85)

Anm: Statistiken rör uppgifter som registrerats innan den 15 mars 2021. Uppgifterna registreras inte förrän beslut är fattat varför det kan finnas en eftersläpning.
Källa: Försäkringskassan.

Arbetskadeprovningarna och konsekvenserna av dagens regelverk

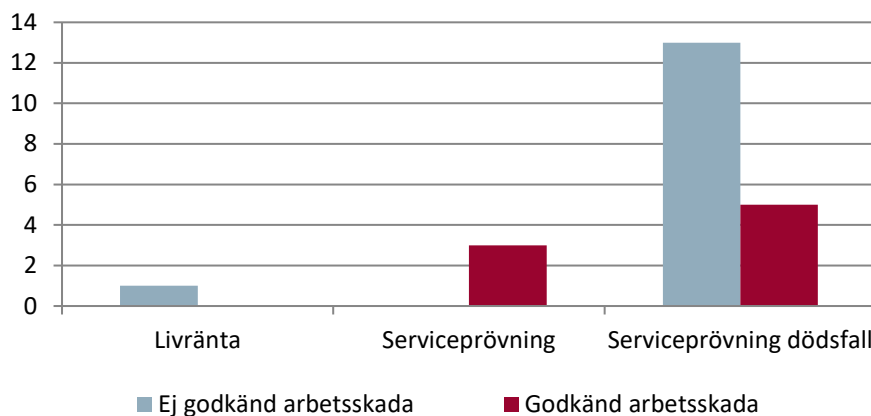
I våra samtal beskriver tjänstepersoner hos Försäkringskassan hur arbetskadeprovningarna av covid-19 kan se ut. De flesta arbetskadeprovningar har Försäkringskassan gjort i serviceprovningar vid dödsfall där myndigheten alltid gör en arbetskadeprovning. I våra samtal har därför beskrivningarna av arbetskadeprovningarna till största del handlat om situationer där den försäkrade personen har avlidit.

Vi har identifierat 22 arbetskadeprovningar. Avslutningsanledningarna Ej arbetsskada och Bifall innebär att det gjorts en arbetskadeprovning. Men alla 21 serviceprovningar bör per definition ha inneburit en arbetskadeprovning. Av ärendena som har registrerats som Serviceprovning dödsfall har 11 ärenden registrerats som Avslag. Försäkringskassan har kontrollerat dessa avslag och konstaterar att alla har inneburit en arbetskadeprovning där skadan inte godkännts som arbetsskada.

Vad gäller övriga ersättningar rör de bara enstaka ärenden som alla registrerats som avslag. Eftersom registreringen avslag i Serviceprovning dödsfall innebar att skadan inte hade godkännts som arbetsskada är vi inte säkra på om det skett en arbetskadeprovning i dessa övriga ärenden. Det kan därför ha gjorts fler arbetskadeprovningar än de 22 som vi har

identifierat och de har i så fall resulterat i att sjukdomen inte godkändes som arbetsskada.

Figur 10 Antalet beslutade ärenden med coronarelaterade arbetsskadeprövningar (n 22)

Anm: Statistiken rör uppgifter som registrerats innan den 15 mars 2021. Uppgifterna registreras inte förrän beslut är fattat varför det kan finnas en eftersläpning.
Källa: Försäkringskassan.

I 36 procent av de arbetsskadeprövningar som vi har kunnat identifiera godkändes arbetsskadan (8 av 22 identifierade arbetsskadeprövningar, se figur 10). Men andelen kan vara lägre om några av avlagen i övriga ersättningar berott på att skadan inte godkändes som arbetsskada. Andelen godkända arbetsskador kan jämföras med alla arbetsskadeprövningar som rörde annan skadlig inverkan än olycksfall där arbetsskadan godkändes i 50 procent av prövningarna 2020.⁵⁵ Eftersom FASP begränsar vilken exponering i arbetet som kan leda till en godkänd arbetsskada kan det vara naturligt med en lägre andel godkända arbetsskador.

Efterlevandeersättning

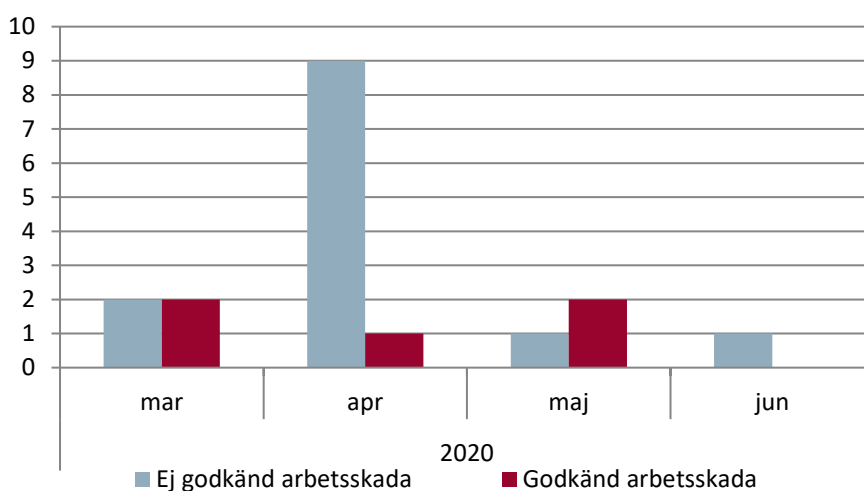
Efterlevande till någon som har avlidit till följd av en arbetsskada kan ansöka om efterlevandeersättning hos Pensionsmyndigheten. Det är därefter Försäkringskassan som utreder om dödsfallet beror på en skada som kan godkännas som arbetsskada. Det kallas att Försäkringskassan gör en serviceprövning. Innan ärendet skickas till Försäkringskassan tar Pensionsmyndigheten ställning till om den avlidne var försäkrad. Det innebär att en serviceprövning förutom i undantagsfall medför att Försäkringskassan gör en arbetsskadeprövning. Pensionsmyndigheten

⁵⁵ Försäkringskassans webbplats: www.forsakringskassan.se, hämtad den 21 februari 2021.

beslutar därefter om ersättning till dödsboet eller behöriga efterlevande ska beviljas.

Av Försäkringskassans korrigerade statistik framgår att Försäkringskassan fram till den 15 mars 2021 har gjort serviceprövningar i 18 beslutade coronarelaterade ärenden. I 5 av dessa ärenden har skadan godkänts som arbetsskada och i 13 har skadan inte godkänts (se figur 11).

Figur 11 Serviceprövningar vid dödsfall fördelat på visandedag (n 18)

Anm: Statistiken rör uppgifter som registrerats innan den 15 mars 2021. Uppgifterna registreras inte förrän beslut är fattat varför det kan finnas en eftersläpning.

Källa: Försäkringskassan.

Att det inte finns några serviceprövningar med visandedag efter juni kan både bero på att dödsfall blivit ovanligare på grund av bättre hälso- och sjukvård och smittskydd samt den eftersläpning som beror på att handläggaren inte registrerar statistiken förrän Pensionsmyndigheten har fattat ett beslut.

Avslagen har ofta inneburit att olika typer av exponering i arbetet har behövt vägas mot varandra

Försäkringskassan har gått igenom de 14 ärenden där arbetsskadeprövningen ledde till att skadan inte godkändes som arbetsskada. Av de ärenden där Försäkringskassan inte godkände arbetsskada fanns 1 livränteärende där den försäkrade personen arbetade som tidningsbud. Resterande 13 ärenden rörde serviceprövningar åt Pensionsmyndigheten. 4 av de försäkrade personerna arbetade som busschaufförer, 1 var ingenjör, 1 var lagerarbetare, 1 lokalvårdare, 2 arbetade med post- eller paketutdelning, 1 var projektledare, 1 arbetade på skola, 1 var taxichaufför och 1 av de försäkrade personerna var tränare (idrott).

Tjänstepersonerna på Försäkringskassan bekräftar att många av serviceprovningarna åt Pensionsmyndigheten där arbetsskada inte godkändes rörde chaufförer. Dessa ärenden belyser situationen för yrkesgrupper som arbetar i miljöer där många människor befinner sig och där risken för smitta därför kan vara högre.

I ärenden som rör chaufförer har Försäkringskassan enligt tjänstepersonerna ofta identifierat exponering i arbetet som både omfattas av FASP och exponering som inte omfattas. Droppsmitta från passagerare under tiden en chaufför kör bussen omfattas exempelvis inte av FASP. Däremot kan smitta som överförs genom att chauffören tar i ratten eller blåser i ett alkoholås utgöra sådan hantering av smittförande material som omfattas av FASP.⁵⁶ Även smitta i situationer när chauffören hjälper passagerare fysiskt skulle eventuellt kunna omfattas om det kan anses som ett "omhändertagande".⁵⁷

I fall där den försäkrade personen i arbetet både kan ha utsatts för smittrisker som omfattas av FASP, och för smittrisker som inte omfattas, behöver Försäkringskassan ta ställning till om övervägande skäl talar för att endast den smittrisk som omfattas av FASP kan vara orsaken till sjukdomen. Mot det ska Försäkringskassan väga smittriskerna i arbetet som inte omfattas av FASP tillsammans med smittriskerna utanför arbetet. Är det lika sannolikt att personen har smittats av exponering i arbetet som inte omfattas av FASP kan sjukdomen inte godkännas som arbetsskada.⁵⁸

I de arbetsskadeprovningar gällande chaufförer som tjänstepersonerna känner till har Försäkringskassan kommit fram till att smittrisken kopplat till hantering av material varit väsentligt lägre än risken för att smittan ska ha skett genom den droppsmitta som inte omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Bedömningen att droppsmitta är en större smittrisk än smitta via föremål stöds exempelvis av en relativt ny studie där kunskapsläget sammanfattas.⁵⁹

Samma bedömning av smittrisker ska även ha gjorts då chauffören vid olika tillfällen har hjälpt passagerare. Smittrisken vid den fysiska hjälpen till passagerare kan eventuellt, som vi nämner ovan, omfattas av FASP. I dessa fall har det inte funnits uppgifter om att de personer som chauffören hjälpt faktiskt har varit smittade. Tiden chaufförerna har lagt på att hjälpa passagerare har varit begränsad jämfört med den tid de har varit utsatt för risk för droppsmitta som inte omfattas av FASP. Därför har bedömningen fortfarande blivit att övervägande skäl inte har talat för att den exponering som eventuellt kan omfattas har orsakat sjukdomen.

---

⁵⁶ Se t.ex. FÖD 1989:29.

⁵⁷ 5 § 2 FASP.

⁵⁸ Prop. 2001/02:81, *Vissa arbetsskadefrågor m.m.*, s. 42.

⁵⁹ Centrum för arbets- och miljömedicin (region Stockholm), *Risk att sjukhusvårdas för covid-19 i olika yrken*. Rapport 2021:03, s. 9.

Det har varit svårt för de efterlevande att förstå nuvarande regelverk

Den nuvarande utformningen av regelverket har lett till att exponering i arbetet både kan tala för och mot att covid-19 kan godkännas som en arbetsskada. I de fall Försäkringskassan inte godkänner en arbetsskada vid en serviceprövning åt Pensionsmyndigheten får Försäkringskassan även svara på de kommuniceringssvar som Pensionsmyndigheten tar emot. Vid en kommunicering får den som har ansökt om ersättning bland annat ta del av förslaget till beslut och de underlag som beslutet grundar sig på. Den som har ansökt om ersättning kan då komplettera ärendet med handlingar, inkomma med förtydliganden eller lämna synpunkter på förslaget till beslut.

Tjänstepersonerna på Försäkringskassan beskriver hur de kommuniceringssvar som de efterlevande inkommit med inte gällt bedömningarna i sig. I stället har kommuniceringssvaren handlat om svårigheten för de efterlevande att förstå att exponering för coronaviruset i arbetet kan tala mot att sjukdomen ska godkännas som arbetsskada.

Flera av bifallen har gällt personer inom vård och omsorg

Av de 5 serviceprövningar där arbetsskadan godkändes arbetade 3 av de avlidna personerna inom vård och omsorg.⁶⁰ I gruppen vård och omsorg ingår yrken som undersköterskor men även exempelvis barnvårdare på förskolor. Tjänstepersonerna på Försäkringskassan bekräftar att serviceprövningarna där skadan har godkänts som arbetsskada har rört vårdpersonal på sjukvårdsinrättningar.

Av övriga 2 serviceprövningar åt Pensionsmyndigheten där arbetsskada godkändes gällde 1 ärende gruppen yrken utan krav på utbildning inom bygg, tillverkning samt godshantering⁶¹ och 1 ärende gällde gruppen service-, omsorgs- och säkerhetsarbete där bland annat frisörer och massörer ingår⁶². Men som tidigare nämnts kan uppgifter om yrke vara osäkra.

De 3 serviceprövningar som rört det statliga personskadeskyddet har alla lett till godkänd arbetsskada. I dessa ärende ska handläggarna inte registrera yrke.

Bifallen har generellt inte varit svårbedömda

Enligt de tjänstepersoner hos Försäkringskassan som vi har samtalat med har det inte varit svårt att bedöma att exponering omfattats av arbetsskadeförsäkringen för de försäkrade personer som arbetat inom vård och omsorg. En gränsdragningsproblematik har varit att identifiera vad som räknas som sjukvårdsinrättning där det inte rör sig om rena sjukhusmiljöer. Ett exempel som tjänstepersonerna tog upp var till exempel äldreboenden.

---

⁶⁰ Huvudgrupp 53 i SSK 2012.

⁶¹ Huvudgrupp 93 i SSK 2012.

⁶² Huvudgrupp 51 i SSK 2012.

En anledning till att gränsdragningen är viktig är att vid sjukvårdsinrättning omfattas alla som arbetat på en sjukvårdsinrättning oavsett arbetsuppgifter samt även smitta från kollegor.

I bifallen som tjänstepersonerna som vi samtalat med känner till har det sedan inte varit svårt att avgöra att exponeringen i arbetet var den mest sannolika orsaken till den covid-19 som inneburit att den försäkrade personen avlidit. Tjänstepersonerna beskriver att det varit tydligt att den risk för smitta av coronaviruset som funnits på arbetsplatsen har varit större än smittrisen utanför arbetet.

Dagens regelverk förenklar bedömningarna under vissa förutsättningar

Nuvarande avgränsningar för vilken exponering som kan leda till en godkänd arbetsskada vid smitta kan enligt våra samtal i vissa fall förenkla arbetsskadeprövningarna vid covid-19. Under hela pandemin har de som arbetar inom vård och omsorg provtagits, vilket har inneburit att de fått bekräftat att de faktiskt har eller har haft covid-19. Det finns också ofta en utredning eller andra uppgifter om smittspridning i arbetsmiljön. I fall där covid-19 inte har verifierats genom provtagning och utredning av smittan på arbetsplatsen menar de tjänstepersoner som vi har samtalat med att arbetsskadeprövningen kan bli mer komplicerad.

Det kan vara svårt att utreda den försäkrade personens förhållanden utanför arbetet. Enligt tjänstepersonerna ska de försäkrade personerna ha varit försiktiga på fritiden och följt Folkhälsomyndighetens riktlinjer enligt de uppgifter som varit möjliga att få fram i arbetsskadeutredningarna. Det är svårt för Försäkringskassan att utreda om det stämmer. I de fall den försäkrade personen har utsatts för stora smittriser i arbetet och uppges ha följt Folkhälsomyndighetens riktlinjer på fritiden behöver sällan alla detaljer i exponeringen utanför arbetet redas ut. Det blir viktigare att reda ut alla detaljer där smittriskerna är ungefär lika stora i och utanför arbetet. Hur personen har agerat på sin fritid kan exempelvis bli mer avgöranden vid situationer där det inte finns konstaterad smitta på arbetsplatsen. Skulle fler typer av exponering för smitta omfattas än vad som är fallet i dagens regelverk, skulle skälen för och mot att sjukdomen kan godkännas väga jämnare i fler arbetsskadeprövningar. Det torde i sin tur öka kraven på Försäkringskassans utredningar. Inte minst för att värna om rättssäkerheten så att personer med samma förutsättningar inte får olika beslut.

Exponeringsutredningarna har inneburit utmaningar

Även om de tjänstepersoner som vi har samtalat med menar att arbetsskadeprövningarna vid bifallen generellt varit relativt enkla att bedöma, tar de upp att det har funnits utmaningar för handläggarna som har gjort exponeringsutredningarna. Exponeringsutredningarna ska kartlägga alla de risker som funnits i och utanför arbetet. Särskilt svårt är det att kartlägga i efterlevandeärenden där den försäkrade personen har

avlidit. Det har varit en utmaning att exempelvis utreda vem personen har träffat i arbetet, vad hen har använt för skyddsutrustning och vilka andra skyddsåtgärder som har vidtagits på arbetsplatsen.

Däremot har exponeringsutredningarna underlättats av att det finns ett begränsat tidsutrymme när någon som drabbats av covid-19 kan ha smittats. Även om det finns olika uppgifter om inkubationstiden har exponeringsutredningarna kunnat begränsas cirka 14 dagar tillbaka i tiden från det att den försäkrade personen insjuknade. Men det kan ändras om exempelvis diagnoskriterierna förändras. Skulle exempelvis personer kunna få diagnos postcovid utan att ha haft verifierad covid-19 kan smittpunkten bli otydligare än vad som har varit fallet i de ärenden som tjänstepersonerna känner till.

Livränta kräver prognoser på ett års sikt

Även om Försäkringskassan har gjort flest arbetsskadeprövningar i serviceprövningarna åt Pensionsmyndigheten är det fler ansökningar som har gällt livränta. En förutsättning för rätt till livränta är att den försäkrade personen gör en inkomstförlust om minst en femtondel som kan antas bestå minst ett år fram i tiden.⁶³ Uppfyller den försäkrade personen det kravet prövar Försäkringskassan om skadan som ger upphov till inkomstförlusten kan godkännas som arbetsskada.⁶⁴ Godkänns arbetsskadan kan den försäkrade personen beviljas livränta.

Försäkringskassan har fattat beslut i 59 coronarelaterade livränteärenden med visandedag mars 2020 eller senare. Alla ansökningarna utom 1 har avslagits (cirka 98 procent) eftersom Försäkringskassan har bedömt att den försäkrade personen inte gjort en inkomstförlust om minst en femtondel som kan antas bestå minst ett år fram i tiden (se figur 12). Det kan jämföras med övriga livränteansökningar där cirka 60 procent avslås på den grunden.⁶⁵

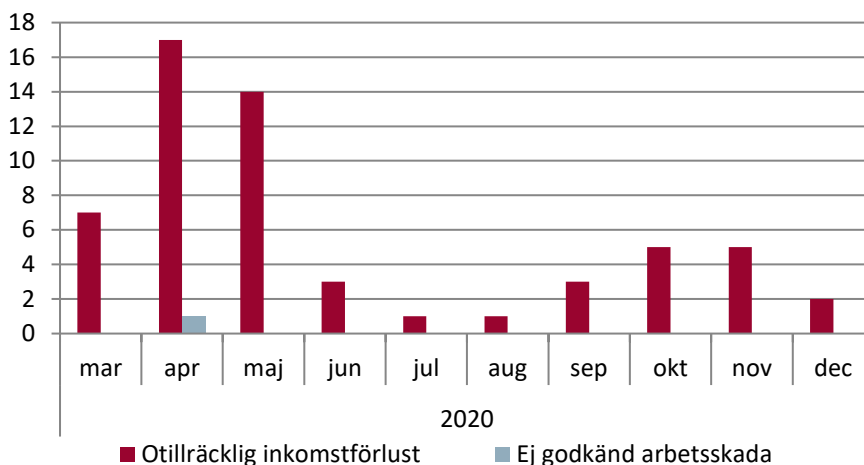
⁶³ 41 kap. 2 § SFB.

⁶⁴ 42 kap. 12 § SFB.

⁶⁵ Försäkringskassans webbplats: www.forsakringskassan.se, hämtad den 21 februari 2021.

Figur 12 Coronarelaterade beslut om arbetsskadelivränta, fördelat på visandedag (n 59)

Anm.: Avslag inkomstförlust består av beslut där Försäkringskassan bedömt att den försäkrade personen inte kunde antas göra en inkomstförlust om minst en femtondel minst ett år fram i tiden.

Källa: Försäkringskassan.

Av de 59 livräntansökningarna har 38 kommit från personer som arbetade inom yrkesgruppen där undersköterskor och hemtjänstpersonal ingår.⁶⁶ 3 personer arbetade inom yrkesgruppen där bland annat läkare och sjuksköterskor ingår.⁶⁷ 6 personer arbetade inom yrkesgruppen där laboratoriepersonal och fysiska terapeuter ingår.⁶⁸ 47 ansökningar har alltså gjorts av yrkesgrupper som kan tillhöra näringsgrenen vård, omsorg och sociala tjänster där arbetsgivare under 2020 gjorde flest (9 199) coronarelaterade arbetsskadeanmälningar.⁶⁹

Enligt de tjänstepersoner hos Försäkringskassan som vi har samtalat med har många redan återgått i sitt arbete när de har ansökt om livränta. Det har därför varit uppenbart att dessa personer inte har gjort en tillräcklig inkomstförlust. För personer som fortfarande var sjukskrivna vid ansökan om livränta har det saknats underlag som visar hur sjukdomen kan antas utvecklas på sikt. De tjänstepersoner vi har samtalat med pekar på det faktum att det generellt har saknats kunskap om hur covid-19 utvecklas på så lång sikt som ett år fram i tiden.⁷⁰ Eftersom covid-19 inte har funnits så mycket längre än i ett år är det naturligt att det än så länge saknas kunskap för att göra den typ av prognoser som krävs för att uppfylla kraven för rätt till livränta. Socialstyrelsen sammanfattar kunskapsläget:

⁶⁶ Huvudgrupp 53 i SSK 2012.

⁶⁷ Huvudgrupp 22 i SSK 2012.

⁶⁸ Huvudgrupp 32 i SSK 2012.

⁶⁹ Avdelning Q i SNI 2007.

⁷⁰ Se till exempel Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), *Långvariga symtom vid covid-19*, SBU bereder publikation nr: 319, 21 december 2020.

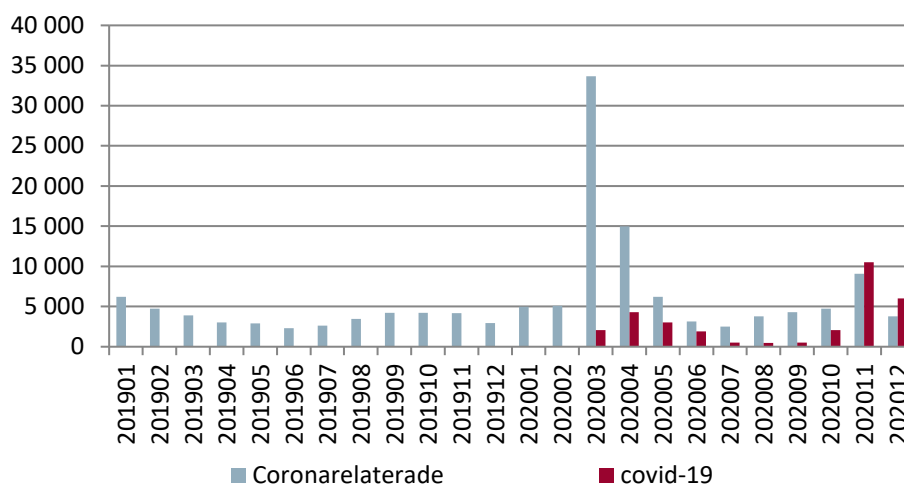
Postinfektiösa tillstånd förekommer även efter andra infektioner. Tillstånden kan vara långvariga men patienterna förbättras oftast med tiden, även om det kan ta upp till ett år, enligt klinisk erfarenhet. Det är möjligt att postcovid får liknande förlopp, men det är för tidigt att säga.⁷¹

Tjänstepersonerna berättar att det finns en växande grupp som är långtidssjukskrivna för covid-19. Det skulle kunna medföra en ökning av ansökningar om livränta på sikt, särskilt om kunskapen om sjukdomens förlopp klarnar. Och då kan en ojämn fördelning över landet av specialiserade center för vård och rehabilitering efter covid-19 kunna innebära att alla försäkrade personer inte kommer ha tillgång till samma möjligheter att få tillräckliga medicinska underlag.

Försäkringskassan har uppmärksammat att det finns en stor grupp sjukpenningärenden där den registrerad diagnosen inte är covid-19, men som sannolikt är coronarelaterade. Men oavsett grupp visar Försäkringskassans uppgifter att de flesta av dessa sjukskrivningar är korta.⁷²

Vi har tagit del av Försäkringskassans statistik över antalet startade sjukfall som rör båda grupperna (se figur 13).

Figur 13 Antal startade sjukfall per månad (n 172 389)

Anm.: Statistik fram till och med december 2020. Men det finns en eftersläpning i statistiken som innebär att sannolikheten ökar för att antalet är underskattat närmare i tid. De coronarelaterade diagnoserna återfinns i diagnoskapitlen A, B, R och J i ICD-10.

Källa: Försäkringskassan.

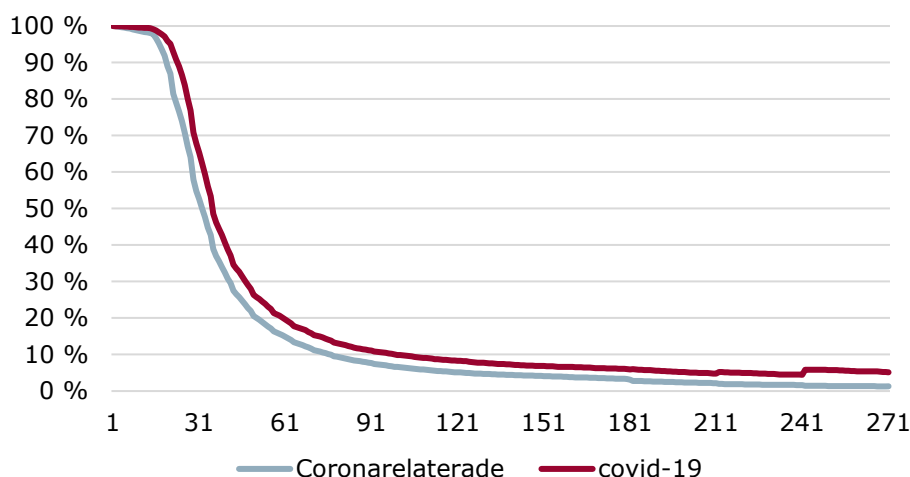
⁷¹ Socialstyrelsen, *Postcovid – kvarstående eller sena symtom efter covid-19. Stöd till beslutsfattare och personal i hälso- och sjukvården (del 2)*, april 2021, s. 10.

⁷² Försäkringskassan, *Rapport – Effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen. Svar på regeringsuppdrag*. Dnr 2020/000065.

Under 2020 har minst 31 386 sjukfall startat där diagnosen var covid-19 och sedan mars 2020 har minst 86 227 sjukfall startat där diagnosen varit coronarelaterad. På grund av eftersläpning i statistiken kan antalet egentligen vara högre i slutet av året än vad statistiken visar.

Vi har även fått ta del av Försäkringskassans statistik över längden på sjukskrivningar för både de med diagnosen covid-19 och de med andra coronarelaterade diagnoser. Enligt den statistiken är det ovanligt att dessa sjukfall blir längre än 90 dagar. Men sjukfallen där diagnosen covid-19 har identifierats tenderar bli längre än de coronarelaterade (se figur 14).

Figur 14 Andelen startade sjukfall som kvarstår vid olika tidpunkter i sjukfallen

Anm.: Statistik fram till och med december 2020 över sjukfall som startats i mars, april, maj och juni. Det innebär att statistiken följer sjukfallen startade i mars i maximalt 270 dagar och de sjukfall som startade i juni i maximalt 180 dagar. De coronarelaterade diagnoserna återfinns i diagnosavsnitten A, B, R och J i ICD-10.
Källa: Försäkringskassan.

Enligt statistik som vi fått från Försäkringskassan över antalet sjukfall som startat under perioden mars till juni har det varit sammanlagt 684 sjukfall som rörde covid-19 som blev 180 dagar eller längre. Försäkringskassan har haft tillgång till uppgift om yrke i 525 av dessa och i de sjukfallen arbetade 38 procent av de sjukskrivna inom yrken som återfinns i näringsgren vård, omsorg och sociala tjänster.⁷³

De tjänstepersoner vi har samtalat med uppger också att det i några enstaka fall har funnits personer som drabbats av så svåra följdskador av covid-19 att det redan har gått att anta att inkomstförlusten skulle bestå minst ett år. Men bland de beslutade ärendena visar den reviderade

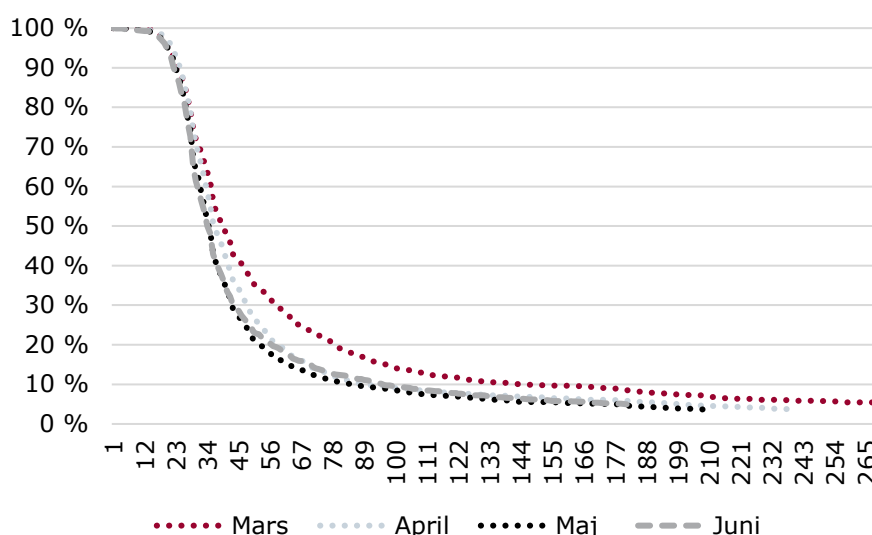
⁷³ Huvudgrupp 15, 22, 32 och 53 i SSYK 2012 och avdelning Q i SNI 2007.

statistiken från Försäkringskassan att det endast har gjorts en arbetsskadeprövning i 1 beslutat ärenden om livränta (se figur 12 ovan).

I våra samtal pekar tjänstepersonerna hos Försäkringskassan på att det skulle kunna ha varit vanligare med allvarliga följdskador i början av pandemin när det saknades kunskap om hur de som insjuknade i covid-19 skulle vårdas. I och med att vården förbättras kan det bli mer ovanligt med så allvarliga följdskador som uppstår i den mer akuta vårdfasen.

Statistiken över sjukfallslängder visar också att gruppen sjukfall med diagnos covid-19 som startat i mars 2020 tenderar bli längre än de som startade senare (se figur 15).

Figur 15 Andelen startade sjukfall med diagnos covid-19 som kvarstår vid olika tidpunkter i sjukfallen fördelat på starttidpunkt

Anm.: Statistik fram till och med december 2020 över sjukfall som startats i mars, april, maj och juni. Det innebär att statistiken följer sjukfallen startade i mars i maximalt 270 dagar och de sjukfall som startade i juni i maximalt 180 dagar. De coronarelaterade diagnoserna återfinns i diagnosavsnitten A, B, R och J i ICD-10. Källa: Försäkringskassan.

Samtidigt kan ytterligare kunskap om covid-19 också ge mer kunskap om möjliga andra följdskador som kan visa sig senare i sjukdomsförloppet. Exempelvis indikerar en studie ökad risk att drabbas av olika neurologiska och psykiatriska diagnoser upp till ett halvår efter insjuknande i covid-19, men studien konstaterar också att mer långsiktiga studier behövs.⁷⁴

⁷⁴ Taquet M., med flera, 6-month neurological and psychiatric outcomes in 236 379 survivors of COVID-19: a retrospective cohort study using electronic health records. *Lancet Psychiatry* 2021, publicerad online den 6 april 2021, [https://doi.org/10.1016/S2215-3666\(21\)00084-5](https://doi.org/10.1016/S2215-3666(21)00084-5).

Förebyggande arbetsskadesjukpenning

De tjänstepersoner hos Försäkringskassan som vi har samtalat med har uppmärksammat att den som arbetar på en arbetsplats där det finns risk att smittas av covid-19 i sådana situationer som omfattas av FASP skulle kunna ha rätt till arbetsskadesjukpenning i förebyggande syfte. Men än så länge har det inte inkommit några sådana ansökningar så vitt tjänstepersonerna vet.

En försäkrad person har rätt till förebyggande arbetsskadesjukpenning under tid när hen avhåller sig från arbete på uppmaning av Försäkringskassan eller med myndighetens samtycke, i syfte att förebygga att en arbetsskada uppstår, återuppstår eller förvärras.⁷⁵ Enligt en dom från FÖD bör förebyggande arbetsskadesjukpenning inte betalas ut för den som under obestämd tid och utan samband med andra åtgärder för att förhindra eller bota en arbetsskada avhåller sig från ett i och för sig olämpligt arbete. Förebyggande arbetsskadesjukpenning bör endast beviljas den som under kortare tid i avvaktan på andra åtgärder avhåller sig från arbete.⁷⁶

Det är därför inte omöjligt att situationer med risk för smitta av coronaviruset skulle kunna ge rätt till förebyggande arbetsskadesjukpenning. Det finns som sagt fall där Arbetsmiljöverket har gjort bedömningen att arbetsmiljön inte har anpassats tillräckligt för att undvika smittrisker. Skulle smittriskerna omfattas av FASP (exempelvis på en sjukvårdsinrättning) skulle en försäkrad person som, med Försäkringskassans samtycke, avstår från att gå till det arbetet kunna ha rätt till förebyggande arbetsskadesjukpenning. Dessutom finns det en dom från FÖD där det har räckt med att samtycket från Försäkringskassan kan presumeras.⁷⁷

Det finns argument både för och mot en utvidgning av arbetsskadeskyddet vid smitta

Enligt regeringsuppdraget ska ISF dessutom överväga lämpligheten i att utöka de situationer där insjuknande i covid-19 kan medföra rätt till förmåner inom arbetsskadeförsäkringen i socialförsäkringsbalken (SFB). ISF ska också lämna förslag på åtgärder och bedöma konsekvenserna, inklusive ekonomiska konsekvenser av dessa.

Den svenska strategin för att hantera covid-19 väger in flera olika faktorer. Även i den akuta hanteringen av pandemin har Folkhälsomyndigheten velat behålla fokus på den fysiska och psykiska hälsan samt på folkhälsan i stort utan att göra avkall på avgörande smittskyddsinsatser.⁷⁸ Myndigheten

---

⁷⁵ 40 kap. 8 § första stycket SFB.

⁷⁶ FÖD 1620/84.

⁷⁷ FÖD 1992:34.

⁷⁸ Folkhälsomyndighetens webbplats: www.folkhalsomyndigheten.se, hämtad den 9 april 2021.

framhåller också att en utvärdering av hur covid-19 påverkar folkhälsan behöver väga in exempelvis ohälsa och hälsoskillnader till följd av till exempel arbetslöshet och ekonomisk utsatthet.⁷⁹

Den svenska strategin har med andra ord vägt in fler risker än enbart den direkta smittrisen. Det kan eventuellt ha inneburit att smittriskerna i arbetsmiljön i vissa fall har varit större än vad de hade varit med mer ensidigt fokus på smittrisker och nedstängningar av större delar av samhället inklusive arbetsplatser. Arbetskadeförsäkringen kan vara ett sätt för samhället att ta ansvar för de smittrisker i arbetsmiljön som den svenska strategin kan innebära. Men begränsningen i FASP för vilka smittrisker i arbetet som omfattas har på olika sätt inneburit att arbetskadeförsäkringen inte har uppfyllt sina syften.

Ett syfte med att ha ett särskilt skydd för den som drabbas av arbetsskada är att arbetstagaren har begränsad möjlighet att styra över riskerna i arbetet och att arbete generellt har ansetts öka risken för att skadas.⁸⁰ Exempelvis chaufförer kan inte styra över risken att drabbas av droppsmitta från passagerare och dessa risker omfattas inte av arbetskadeförsäkringen genom begränsningarna i FASP. Andra exempel är trafikledare, städledare, fastighetsskötare, fordonsmekaniker och reparatörer som löpt ökad risk att drabbas av allvarlig covid-19.⁸¹

Ett ytterligare syfte med arbetskadeförsäkringen är att produktionen ska bära kostnaderna i verksamheten inklusive de skador som beror på arbetet genom att arbetsgivarna finansierar arbetskadeförsäkringen.⁸² Det finns ett exempel där en arbetsgivare har fått vite eftersom de inte hade skyddat busschauffören mot smittrisker tillräckligt väl.⁸³ I det fallet menar Arbetsmiljöverket att barriärskyddets utformning i förhållande till bussmodell och placering av dörr och kortläsare inte har varit tillräckliga för att skydda chauffören mot risk för droppsmitta. Men begränsningarna i FASP innebär att den risk för droppsmitta som har uppstått på grund av bristerna inte kan leda till en godkänd arbetsskada.

Begränsningarna i FASP har även inneburit att arbetskadeförsäkringen inte har bidragit till att belysa risker i arbetsmiljön på det sätt som varit tanken med det generella arbetsskadebegreppet.⁸⁴ Många skador som sannolikt har haft ett tillräckligt samband med smittrisker i arbetet har inte godkänts som arbetsskada. De fall av covid-19 som har godkänts som arbetsskada speglar därför inte riskerna i arbetsmiljön på ett fullständigt sätt.

Samtidigt kan en utvidgning av arbetsskadeskyddet innebära nackdelar. I våra samtal har tjänstepersoner lyft fram att det kan bli svårare att utreda

⁷⁹ Folkhälsomyndigheten, *Folkhälsans utveckling – Årsrapport 2020*, s. 3.

⁸⁰ SOU 2017:25, s. 50.

⁸¹ Centrum för arbets- och miljömedicin (region Stockholm), *Risk att sjukhusvårdas för covid-19 i olika yrken*. Rapport 2021:03.

⁸² SOU 1975:84, s. 35.

⁸³ Förvaltningsrätten i Falun, mål nr 3135-20.

⁸⁴ Prop. 1992/93:30, s. 18, prop. 2001/02:81, s. 40.

arbets-skador där fler bedömningar står och väger. Det kan minska rättssäkerheten, eftersom risken att ärenden med samma förutsättningar bedöms olika ökar i sådana gränsfall. Bland annat ställer gränsfallen högre krav på att utredningarna identifierar alla relevanta faktorer och på att beslutsfattarna väger faktorerna på samma sätt. Det är också svårt att förutse konsekvenserna med en utvidgning. Covid-19 har visat på svårigheten att förutse hur smittsamma sjukdomar påverkar arbets-skadeförsäkringen och samhället i stort.

Konsekvenser av en utvidgning begränsas generellt av de ersättningar som finns i arbets-skadeförsäkringen

Arbets-skadeprövningen blir aktuell först när övriga förmånsspecifika krav för att få ersättning från socialförsäkringsbalken är uppfyllda.⁸⁵ I dagsläget är det sannolikt få fall av covid-19 eller andra smittsamma sjukdomar som uppfyller de förmånsspecifika kraven för de vanligaste ersättningarna inom arbets-skadeförsäkringen. Det begränsar antalet arbets-skadeprövningar och därmed konsekvenserna av att utvidga arbets-skadeskyddet vid smitta.

Livränta

Livränta är den vanligaste och mest omfattande ersättningen inom arbets-skadeförsäkringen. Ett av kraven för att kunna få livränta är att inkomstförlusten kan antas bestå minst ett år fram i tiden.⁸⁶ I dagsläget är det svårt att göra sådana prognoser utifrån den kunskap som finns om covid-19 och postcovid.⁸⁷ Däremot kan covid-19 orsaka svåra följsjukdomar där prognosen kan vara tydlig för lång tid. I den statistik från Försäkringskassan som vi har tagit del av har 1 av 59 livränteärenden (ca 2 procent) lett till en arbets-skadeprövning. Men andelen kan ändras om kunskapen kring långvarig covid-19 och följsjukdomar förändras.

Samtidigt är det en större andel av dem som blivit sjukskrivna för covid-19 en längre tid vars arbetsuppgifter sannolikt redan idag omfattas av arbets-skadeförsäkringen vid smitta. Enligt Försäkringskassans statistik arbetade 38 procent av de som sjukskrivits för covid-19 under perioden mars till juni 2020, och sedan varit sjukskrivna 180 dagar eller mer, inom yrken som återfinns i näringsgren vård, omsorg och sociala tjänster.⁸⁸ Skulle kunskapen om prognosen för covid-19 och postcovid förändras är det med andra ord redan med dagens regelverk en stor andel sjukskrivna som har möjlighet att få livränta.

---

⁸⁵ 42 kap. 12 § SFB.

⁸⁶ 41 kap. 2 § SFB.

⁸⁷ Socialstyrelsen, *Postcovid – kvarstående eller sena symtom efter covid-19. Stöd till beslutsfattare och personal i hälso- och sjukvården (del 2)*, april 2021, s. 10; SBU bereder publikation nr: 319, 21 december 2020.

⁸⁸ Huvudgrupp 15, 22, 32 och 53 i SSYK 2012 och avdelning Q i SNI 2007.

Enligt SOU 2017:25 skulle förslaget om att ta bort undantaget vid smitta kunna innebära en risk för obefogade ansökningar.⁸⁹ Statistiken tyder på att de som har ansökt om livränta inte har uppfattat att det funnits förmånsspecifika krav på inkomstförlustens varaktighet. Tjänstepersonerna på Försäkringskassan berättar att många av de som ansökt om livränta hade börjat arbeta igen. Det är möjligt att pandemin och den uppmärksamhet som riktats mot smittrisker bidragit till antalet ansökningar där kraven på inkomstförlust inte var uppfyllda. En utvidgning av arbetsskadeskyddet skulle kunna öka den effekten.

Samtidigt kan vi konstatera att 59 ansökningarna om livränta är ett begränsat antal med tanke på att minst 31 386 sjukfall där diagnosen var covid-19 startade under 2020. Dessutom kom 47 av de 59 ansökningarna om livränta enligt registreringarna från personer som arbetar inom näringsgrenen vård, omsorg och sociala tjänster.⁹⁰ År 2020 gjorde arbetsgivarna inom den näringsgrenen 9 199 coronarelaterade arbetsskadeanmälningar. Så även om pandemin och fokus på smittrisker påverkat sannolikheten att ansöka om livränta har påverkan varit marginell.

Kostnadsersättning för tandvård

De näst vanligaste ersättningarna är kostnadsersättningar för tandvård.⁹¹ Än så länge har Försäkringskassan inte prövat några ansökningar om ersättning för tandvård till följd av covid-19 eller smitta enligt den statistik vi har fått ta del av. Försäkringskassan framhåller att den som intuberas kan skada tänderna vilket skulle kunna vara en möjlig följdskada till covid-19.

Övriga kostnadsersättningar och arbetsskadesjukpenning

Mindre vanliga ersättningar är kostnadsersättning för särskilda hjälpmedel samt sjukvård utomlands⁹² och olika typer av arbetsskadesjukpenning⁹³. Ersättning för särskilda hjälpmedel och sjukvård utomlands kan öka om skyddet för smittsamma sjukdomar utökas, medan arbetsskadesjukpenningarnas konstruktion innebär att de fortsatt kommer att vara ovanliga.

Förebyggande arbetsskadesjukpenning kan, som vi har beskrivit, vara ett undantag. Om risken för smitta i arbetet kan ge rätt till förebyggande arbetsskadesjukpenning finns det sannolikt ett stort antal personer som kan ha haft rätt till ersättningen utifrån dagens regelverk, men som inte

---

⁸⁹ SOU 2017:25, s. 410.

⁹⁰ Avdelning Q i SNI 2007.

⁹¹ 40 kap. 11 § 2 SFB.

⁹² 40 kap. 11 § 1 och 3 SFB.

⁹³ 40 kap. 3 och 7–8 §§ SFB.

har ansökt. Med en utökning av arbetsskadeskyddet vid smitta blir gruppen som eventuellt har rätt till ersättningen större.

Ersättning för karensdagar

Personer som beviljas livränta eller arbetsskadesjukpenning har rätt till ersättning för karensdagar.⁹⁴ En utvidgning innebär med andra ord inte några konsekvenser för ersättning för karensdagar utöver de som rör livränta och arbetsskadesjukpenning.

Efterlevandeersättning

Den ersättning inom arbetsskadeförsäkringen som i dag har starkast koppling till covid-19 är efterlevandelivränta och begravningshjälp, vilket kan beviljas efterlevande till den som avlidit av en arbetsskada.⁹⁵ Enligt uppgift från Pensionsmyndigheten får alla efterlevande idag information av myndigheten om att de kan ansöka om ersättning från arbetsskadeförsäkringen. Men ansökningsmängden kopplad till covid-19 har varit begränsad. Enligt den reviderade statistik från Försäkringskassan som vi tagit del av har myndigheten gjort arbetsskadeprövningar i 18 ärende där Pensionsmyndigheten har fattat beslut före mars 2021. Försäkringskassan framhåller att det kan finnas en eftersläpning både i registreringarna av beslut och i att ansökningar om efterlevandeersättning kan komma in en längre tid efter dödsfallet. Vi bedömer ändå att det kommer röra sig om ett begränsat antal ansökningar, även om information om att arbetsskadeskyddet vid smitta skulle uppmärksamma fler på möjligheten att ansöka.

Beräkning av efterlevandeersättning

Vi har fått uppgifter från Pensionsmyndigheten för att visa på de belopp som kan bli aktuella om den försäkrade personen bedöms ha avlidit till följd av en arbetsskada. Begravningshjälp betalas ut till dödsboet med ett engångsbelopp som motsvarar 30 procent av prisbasbeloppet (pbb).⁹⁶ År 2020 innebar det 14 190 kronor (47 300 konor * 30 procent).

De typer av efterlevandelivränta som kan vara aktuella är omställningslivränta/förlängd omställningslivränta och barnlivränta.⁹⁷ Alla typer av efterlevandelivränta ska samordnas med efterlevandepensioner.⁹⁸

Omställningslivräntan som kan beviljas partnern (make, maka, registrerad partner och under vissa förutsättningar även sambo) till den avlidna personen kan betalas ut i tolv månader och sedan förlängas i ytterligare tolv månader om det finns barn under 18 år eller tills yngsta barnet fyller

---

⁹⁴ 40 kap. 4–5 §§ SFB.

⁹⁵ 87 kap. 3 § SFB.

⁹⁶ 87 kap. 4 § SFB.

⁹⁷ 88 kap. 2 och 6 §§ SFB.

⁹⁸ 88 kap. 18 § SFB.

tolv år om det finns ännu yngre barn.⁹⁹ Omställningslivräntan motsvarar som mest 45 procent av livränteunderlaget¹⁰⁰ som 2020 maximalt kunde vara 354 700 kronor (7,5 pbb avrundat ned till närmsta hundratal). Om den avlidna personen har barn som får barnlivränta, får partnern 20 procent av livränteunderlaget.¹⁰¹

Barn till den försäkrade personen kan få barnlivränta tills barnet fyller 18 år, men om barnet studerar kan det förlängas till juni det år då hen fyller 20 år.¹⁰² Om det bara finns ett barn är barnlivräntan 40 procent av livränteunderlaget.¹⁰³ Finns det fler barn ökar den totala andelen av livränteunderlaget med 20 procent för var barn, vilket sedan delas lika mellan syskonen.¹⁰⁴ Om det finns två syskon delar de på totalt 60 procent av livränteunderlaget vilket innebär att de får 30 procent var.

Räkneexempel omställningslivränta

År 2020 var maximal omställningslivränta som kunde beviljas 159 600 konor (354 700 kronor * 45 procent). Om det finns barn med rätt till barnlivränta var maximal omställningslivränta 70 940 kronor 2020 innan skatt per år (354 700 konor * 20 procent). Den maximala omställningslivräntan om barnen är över tolv år var med andra ord 141 880 kronor (70 940 kronor * 2 år).

Omställningslivränta betalas på grund av samordningen bara ut om den överstiger beloppet för omställningspension med garantipension.¹⁰⁵ Maxbeloppet för omställningspension med garantipension är 100 749 kronor. Eftersom omställningslivräntan då är lägre kvarstår då inte någon omställningslivränta att betala ut efter samordningen.

Observera att omställningspension är beroende på hur länge den försäkrade personen har bott och arbetat i Sverige.¹⁰⁶ Det innebär att långt ifrån alla får maximal omställningspension.

Räkneexempel barnlivränta

År 2020 var maximal barnlivränta, om det var två barn som hade rätt till det, 106 410 kronor innan skatt för vardera barn per år (354 700 kronor * 30 procent). Maximal barnlivränta för två barn blir då 4 256 400 kronor (106 410 kronor * 2 barn * 20 år). Men oftast skulle summan bli betydligt lägre. Alla beviljas inte förlängd barnlivränta tills de är 20 år på grund av studier och ju äldre barnen är då föräldern avlider desto lägre blir den totala utbetalningen. Risken att avlida till följd av covid-19 ökar med

---

⁹⁹ 88 kap. 7–8 och 11 §§ SFB.

¹⁰⁰ 88 kap. 13 § andra stycket SFB.

¹⁰¹ 88 kap. 13 § första stycket SFB.

¹⁰² 88 kap. 2–4 §§ SFB.

¹⁰³ 88 kap. 12 § första stycket SFB.

¹⁰⁴ 88 kap. 12 § andra stycket SFB.

¹⁰⁵ 88 kap. 18 § SFB.

¹⁰⁶ 80 kap. 10 § SFB.

åldern, vilket torde innebära att barnen som beviljas barnlivränta är äldre snarare än yngre.

Barnlivränta betalas dessutom bara ut i den mån den överstiger beloppet för barnpension.¹⁰⁷ Om barnet exempelvis har 106 410 kronor i barnlivränta och 30 000 kronor i barnpension per år får hen efter samordning 76 410 kronor i barnlivränta per år. Barnlivräntan sätter alltid taket för den maximala ersättningen som barnet kan få i efterlevandeersättning.

En utvidgning kräver tydlig information

En risk med en utvidgning av arbetsskadeskyddet vid smitta är att det skapar orimliga förväntningar på vad arbetsskadeförsäkringen kan ersätta. I den statistik från Försäkringskassan som vi har redovisat i denna skrivelse fick nästan alla som ansökt om livränta avslag, eftersom det förmånsspecifika kravet på en femtondels inkomstförlust som kan antas bestå minst ett år inte var uppfyllt.

Den höga andel ansökningar om livränta som avslås för att dessa förmånsspecifika krav inte är uppfyllda har uppmärksammats tidigare tillsammans med det faktum att antalet ansökningar om livränta har minskat drastiskt.¹⁰⁸ I regleringsbrevet för 2018 fick Försäkringskassan i uppdrag av regeringen att förbättra informationen om när det kan vara aktuellt att ansöka om livränta.¹⁰⁹ I sitt svar lyfte Försäkringskassan fram olika åtgärder som de vidtagit så som framtagandet av ett läkarutlåtande och information till sjukskrivna personer.¹¹⁰

Skulle arbetsskadeskyddet vid smitta utvidgas är det viktigt med tydlig information om att det inte påverkar de förmånsspecifika kraven.

Konsekvenser av en utvidgning kan till viss del begränsas av kraven i arbetsskadeprövningen

De få fall med covid-19 (och andra smittsamma sjukdomar) som i dagens läge kan bli aktuella för en arbetsskadeprövning behöver även uppfylla de relativt hårda krav som finns för att få en godkänd arbetsskada. Är det lika sannolikt att en sjukdom beror på exponering i arbetet som utanför arbetet kan sjukdomen inte godkännas som arbetsskada. Det innebär att det krävs att tyngre skäl talar för att sjukdomen har samband med arbetet än med faktorer utanför arbetet. Det begränsar hur stor andel av arbetsskadeprövningarna som leder till godkända arbetsskador.

---

¹⁰⁷ 88 kap. 18 § SFB.

¹⁰⁸ Se exempelvis ISF, *Kravet på varaktighet vid arbetsskadelivränta*. Rapport 2015:14, s. 68 och SOU 2017:25, kap. 11.

¹⁰⁹ Regleringsbrev avseende Försäkringskassan för budgetåret 2018, S2017/07220/RS, S2017/07302/RS, S2017/07303/RS, s. 5.

¹¹⁰ Försäkringskassan, *Rapport – Minska risken för rättsförluster i arbetsskadeförsäkringen – Svar på regeringsuppdrag*. Dnr 002681–2018.

Enligt betänkandet SOU 2017:25 skulle en allmänt spridd smittsam sjukdom innebära att det i de flesta fall inte skulle gå att visa att övervägande skäl talade för att smittan skett i arbetet. Men enligt den statistik från Försäkringskassan som vi har tagit del av verkar det ha varit möjligt i flera fall under den rådande pandemin. Det är visserligen en lägre andel godkända arbetsskador (36 procent av de arbetsskadeprövningar som vi har kunnat identifiera) än generellt för arbetsskadeprövningarna som gäller annan skadlig inverkan än olycksfall. Sannolikt förklaras det delvis av att FASP begränsar vilken exponering i arbetet som kan leda till en godkänd arbetsskada.

En anledning till att en större andel covid-19 har godkänts som arbetsskada än vad betänkandet SOU 2017:25 bedömde sannolikt kan vara att de riktlinjer som gällt i samhället under pandemin generellt har inneburit att personer som inte kunnat arbeta hemifrån har utsatts för större risker i arbetsmiljön än utanför. Ett exempel är uppmaningen att undvika kontakter utanför familjen eller den närmsta kretsen människor. Personer som arbetar i yrken där det inte har varit möjligt att följa den uppmaningen, men som följt uppmaningen utanför arbetet, kan ofta ha utsatts för större smittrisker i arbetet än utanför.

Försäkringskassans statistik visar också att andelen arbetsskadeprövningarna som leder till godkända arbetsskador har ökat över tid. År 2010 godkände myndigheten arbetsskador i 29 procent av arbetsskadeprövningarna som rörde annan skadlig inverkan än olycksfall. År 2020 var motsvarande andel 50 procent.¹¹¹ De utmaningar i arbetsskadeutredningarna av covid-19 som tjänstepersonerna hos Försäkringskassan beskriver kan jämföras med utmaningarna som finns i arbetsskadeutredningar vid psykisk ohälsa. Liksom vid smitta finns det även undantag från det generella arbetsskadebegreppet vid psykosocial exponering. Tidigare var det en liten andel av ärenden med psykiska ohälsa som Försäkringskassan godkände som arbetsskada. På senare år har det förändrats. År 2010 godkände myndigheten arbetsskada i 32 procent av arbetsskadeprövningarna som rörde psykisk ohälsa och 2020 var motsvarande andel 59 procent.¹¹² Även om det inte är möjligt att rakt av jämföra psykisk ohälsa med en allmänt spridd smitta, visar exemplet hur det trots kraven på arbetsskadeprövningarna har varit möjligt för Försäkringskassan att godkänna en hög andel arbetsskador även i fall som kan vara svåra att utreda.

Vid färd till och från arbetet omfattas bara olycksfall

En begränsning i arbetsskedeförsäkringen är att den bara omfattar *olycksfall* vid färd till och från arbetet. Det innebär att den som exempelvis smittas av covid-19 genom droppsmitta när hen åker kollektivtrafik till och

---

¹¹¹ Försäkringskassans webbplats: www.forsakringskassan.se, hämtad den 21 februari 2021.

¹¹² Försäkringskassans webbplats: www.forsakringskassan.se, hämtad den 21 februari 2021.

från arbetet inte omfattas av arbetsskadeförsäkringen och därför inte kan få en godkänd arbetsskada.

Vid hemarbete ställs krav på tydlig koppling till arbetsuppgifter

Inom arbetsskadeförsäkringen finns en presumtion för att det som sker på arbetsplatsen (arbetsområdet) under arbetstid ska vägas in som exponering i arbetet i arbetsskadeprövningen. Vistelsen på arbetsplatsen anses uteslutande föranledd av arbetet. Men så är det inte vid hemarbete och där gäller därför inte presumtionen. Resonemanget rör olycksfall, men logiken borde vara applicerbar även vid annan liknande exponering så som smitta.

Det synes därför motiverat att iakttaga en viss försiktighet vid bedömningen av sådana olycksfall i hemmet, som inte är direkt orsakade av arbetet utan mera har sin grund i det dagliga livets faror.¹¹³

Olycksfall i hemmet eller andra ställen utanför arbetsplatsen/arbetsområdet omfattas av arbetsskadeförsäkringen om "arbetstagaren vid olyckstillfället var stadd i arbetsgivarens ärenden".¹¹⁴ Det gäller även egna företagare.¹¹⁵

Olämpligt beteende

I arbetsskadeförsäkringen finns ett skydd även för den som betar sig olämpligt, men skyddet är inte obegränsat. Försäkringskassans vägledning tar upp ett exempel från äldre praxis (FR 1942:67). En 16-årig pojke skadades när en gasverksbyggnad exploderade. Explosionen berodde troligtvis på att pojken hade rökt, vilket han hade gjort vid upprepade tillfälle trots förbud från arbetsgivaren. Olycksfallet omfattades inte av arbetsskadeförsäkringen.¹¹⁶ Även här rör alltså resonemanget specifikt olycksfall, men logiken borde vara applicerbar även vid annan liknande exponering så som smitta. För att en exponering i arbetet inte ska omfattas av arbetsskadeförsäkringen ska arbetstagaren ha handlat i strid med arbetets syfte och handlingen ska ha varit främmande för arbetet.¹¹⁷ Det skulle kunna innebära att smitta i arbetet inte omfattas av arbetsskadeförsäkringen om smittan berott på att smittade personen tydligt har brutit mot arbetsgivarens förbud.

En utvidgning kan både förenkla och försvåra arbetsskadeprövningarna

Som vi har beskrivit uppkommer det idag olika gränsdragningsproblem utifrån vad som är att vårda, behandla eller omhänderta en person och hantera smittförande material. Skulle covid-19 omfattas av det generella

¹¹³ Prop. 1954:60, *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.*, s. 109.

¹¹⁴ Prop. 1954:60, s. 109.

¹¹⁵ Se exempelvis FÖD 1995:21.

¹¹⁶ Försäkringskassan, *Förmåner vid arbetsskada*. Vägledning 2003:4, version 17, s. 44.

¹¹⁷ FÖD 1990:11 och FÖD mål nr 401/81.

arbetskadebegreppet skulle det bli enklare att bedöma vilken exponering som omfattas av arbetsskadeförsäkringen.

Men enligt de tjänstepersoner som vi har samtalat med innebär det nuvarande regelverket att det ofta finns utredningar om smittspridning på arbetsplatsen i de ärenden där det görs en arbetsskadeprövning. Det beror på att de flesta som omfattas av FASP idag arbetar inom vården och där har det varit viktigt med testning och smittspårning. Skulle skyddet utvidgas även till fler yrkesgrupper och situationer kommer det sannolikt att vara vanligare med fall där eventuell smittspridning på arbetet inte är klarlagd, vilket kan försvåra Försäkringskassans arbetsskadeprövningar.

Samtidigt framhåller Arbetsmiljöverket att det finns krav på att arbetsgivare ska dokumentera oönskad händelse med konstaterad exponering för smittämnen i riskklass 3 och 4.¹¹⁸ Detta är en sanktionsbelagd bestämmelse, som gäller alla arbetsplatser. Denna dokumentation ska bland annat kunna uppvisas för anlita läkare, samt sparas i minst 10 år.

En utvidgning kräver ett ställningstagande om övergångsregler

Utvidgas arbetsskadeskyddet vid smitta behöver lagstiftaren ta ställning till från när utvidgningen ska gälla. Det uppstår vissa konsekvenser med att låta en utvidgning gälla bakåt i tiden. Som vi har beskrivit har Försäkringskassan redan hunnit fatta en del negativa beslut som åtminstone delvis har haft sin grund i de begränsningar som finns i FASP. Vi har inom ramen för detta uppdrag inte haft utrymme att ta ställning till hur övergångsregler som innebär att en utvidgning tillämpas bakåt i tiden påverkar dessa beslut.

En historiskt vanlig lösning vid förändringar av kraven för arbetsskadeprövningarna har varit att tillämpa de nya reglerna på skador med visandedag från det att de nya kraven börjar gälla. En uppenbar konsekvens med en sådan reglering av övergångsbestämmelserna är att många av dem som drabbats hårdast av att smittas av covid-19 i arbetet inte skulle omfattas. Sedan pandemins start har vården och skyddsåtgärderna i arbetet förbättrats och allt fler vaccineras. I sammanhanget är det viktigt att tänka på att visandedagen för grundskadan även styr lagkraven för arbetsskadeprövningar av eventuella följsjukdomar.¹¹⁹

I ett av våra samtal med en av tjänstepersonerna hos Försäkringskassan lyfter hen fram möjligheten att införa en tillfällig arbetsskadeersättning för dem som insjuknat i covid-19 innan en eventuell utvidgning av arbetsskadeskyddet börjar gälla. På så sätt skulle de som tidigare har fått

---

¹¹⁸ 11 § AFS 2018:4.

¹¹⁹ FÖD 1984:31, FÖD 1989:18 och Grönwall m.fl., *Arbetsskadeförsäkringen och statligt personskadeskydd*, s. 95.

avslag kunna ansöka om en annan ersättning. Vi har inte haft möjlighet att utreda detta förslag inom ramen för vårt uppdrag.

Angående beskrivningen ovan om behovet av ställningstagande om övergångsregler anser Försäkringskassan, enligt den konsekvensbeskrivning myndigheten bistått med, att en utvidgning av arbetsskadeskyddet vid smitta bör gälla retroaktivt. Myndigheten anser att en senare tidpunkt än januari 2020 skulle bli godtycklig. Det skulle leda till att de som utsatts för flest risker och haft minst möjlighet att skydda sig skulle drabbas negativt. Myndigheten framhåller att beslut som har vunnit laga kraft inte kan prövas igen. Därför menar Försäkringskassan att det behöver framgå att de som redan fått en prövning ska kunna få rätt till en ny prövning. Vi har inte heller haft möjlighet att utreda detta förslag inom ramen för vårt uppdrag.

Arbetsskyddet vid smitta kan utökas på olika sätt

I det här avsnittet beskriver vi de möjliga lösningar som vi har identifierat för att utvidga arbetsskadeskyddet vid smitta utifrån den situation som uppstått i och med rådande pandemi och covid-19. Vi har inte utrett hur lösningarna kan påverka andra försäkringar, till exempel de som AFA Försäkring och Kammarkollegiet administrerar eller som en högskola administrerar enligt högskoleförordningen (1993:100).

Att avskaffa undantaget för smitta är den mest omfattande lösningen

Betänkandet SOU 2017:25 kom fram till att undantaget från det generella arbetsskadebegreppet för smittsamma sjukdomar borde tas bort. Förslaget skulle innebära att all exponeringen för coronaviruset i arbete omfattades av arbetsskadeförsäkringen. Konsekvenserna av avskaffandet av undantaget skulle begränsas av övriga krav för att få ersättning från arbetsskadeförsäkringen (se ovan).

Utredningen menade att reglering i lista innebär ett grundläggande problem med bristande flexibilitet utifrån snabbt föränderliga förhållanden när det gäller aktuell smittbild i samhället.¹²⁰ Coronapandemin och covid-19 har bekräftat den slutsatsen.

Men covid-19 har även visat hur svårt det kan vara att förutse hur smittor påverkar samhället generellt och arbetsskadeförsäkringen specifikt. Enligt betänkandet SOU 2017:25 skulle en allmänt spridd smittsam sjukdom innebära att det i de flesta fall inte skulle gå att visa att övervägande skäl talade för att smittan skett i arbetet. Men under den rådande pandemin har Försäkringskassan godkänt arbetsskadan i 36 procent av arbetsskadeprövningarna som vi har identifierat.

---

¹²⁰ SOU 2017:25, s. 362.

Vidare menar utredningen att det inte är troligt att avskaffandet av undantagen vid smitta skulle leda till många juridiskt knepiga gränsdragningsfall, eftersom anmälningarna av arbetsskada främst görs gällande en person som redan omfattas enligt FASP. Men den stora ökningen av anmälda allvarliga tillbud efter det att Arbetsmiljöverket ändrat sin information tyder på att anmälningens graden är beroende av tolkningen av gällande regelverk. Exempelvis har Sveriges kommuner och regioner (SKR) utförlig information som utgår från arbetsskadeförsäkringen om när en misstänkt arbetsskada ska anmälas. Historiskt sett har antalet anmälda arbetsskador också haft en koppling till möjligheten att få ersättning från arbetsskadeförsäkringen.¹²¹ En förändring av arbetsskadeskyddet vid smitta skulle sannolikt påverka vilka skador och sjukdomar som anmäls som arbetsskador.

Sammantaget skulle avskaffandet av undantagen för smitta innebära att arbetsskadeförsäkringen på ett bättre sätt än idag levde upp till sina syften. Men avskaffandet skulle sannolikt leda till större konsekvenser än vad som beskrivs i betänkandet SOU 2017:25.

Förslaget att avskaffa undantagen vid smitta skulle kräva en ändring av socialförsäkringsbalken genom att 39 kap. 6 SFB tas bort. Det torde generellt vara mer tidskrävande än en förändring av FASP som kan göras genom regeringsbeslut.

Att avskaffa undantaget för smitta vid samhällsfarliga sjukdomar är en mer begränsad utvidgning

En avgränsad version av förslaget i betänkandet SOU 2017:25 är att ta bort covid-19 tillsammans med övriga sjukdomar som kategoriseras som samhällsfarliga i smittskyddslagen från bilagan till FASP och i stället införliva dem i det generella arbetsskadebegreppet.

En lösning för att införliva samhällsfarliga sjukdomar i det generella arbetsskadebegreppet är att inkludera dem i 39 kap. 6 § SFB:

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om i vilken utsträckning en skada, som inte beror på ett olycksfall eller som har klassificerats som samhällsfarlig sjukdom i smittskyddslag (2004:168), men som har framkallats av smitta, ska anses som arbetsskada.

En alternativ lösning är att införliva samhällsfarliga sjukdomar i det generella arbetsskadebegreppet genom ett tillägg i 5 § FASP. En förändring av FASP kan göras genom regeringsbeslut och torde generellt vara mindre tidskrävande än ändringar av socialförsäkringsbalken. Förändringen skulle därför både gå att få till snabbare och dessutom vara lättare att justera om den leder till oönskade konsekvenser.

---

¹²¹ SOU 2015:21, *Mer trygghet och bättre försäkring*, s. 205–206.

Som arbetsskada enligt 39 kap. 6 § socialförsäkringsbalken anses

1. sjukdom som har framkallats genom smitta och som har ådragits i sysselsättning vid laboratorium där arbete med smittämnet bedrivs,
2. smittsam sjukdom som anges i bilagan till denna förordning samt resistenta stafylokockinfektioner, erysipeloid, kokoppor, lepra, mul- och klövsjuka, papegojsjuka och andra ornithoser, primär icke varig hjärn- och hjärnhinneinflammation, rots, trichofyti, tularemi, undulantfeber samt Weils sjukdom och andra leptospiroser, om sjukdomen har ådragits
  - i arbete vid sjukvårdsinrättning,
  - i annat arbete vid behandling, vård eller omhändertagande av smittförande person eller vid omhänderhavande eller hantering av smittförande djur eller material. Förordning (2010:1655).
3. sjukdom som har klassificerats som samhällsfarlig sjukdom i smittskyddslag (2004:168) och som har ådragits i arbete.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att den som drabbas av de smittsamma sjukdomar som har klassificerats som samhällsfarliga enligt smittskyddslagen omfattas av arbetsskadeförsäkringen, oavsett vilket yrke och vilka arbetsuppgifter hen har smittats i. Även smitta från kollegor skulle omfattas.

Det skulle bli en mer avgränsad lösning än förslaget att avskaffa undantaget för smitta helt (SOU 2017:25). Idag är Ebola, SARS, smittkoppor och covid-19 klassificerade som samhällsfarliga sjukdomar enligt smittskyddslagen.¹²² Enligt Folkhälsomyndigheten är det i dagsläget bara covid-19 som finns i Sverige av de fyra sjukdomarna.¹²³ Förslaget innebär som nämns ovan också att dessa sjukdomar behöver tas bort från bilagan till FASP.

Allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar

Regelverket för att skydda allmänheten mot smittsamma sjukdomar finns i smittskyddslagen (2004:168) och smittskyddsförordningen (2004:255). Smittskyddslagen är inriktad på att förhindra att smitta sprids från person till person och på åtgärder som riktar sig till människor.

I smittskyddslagen definieras vad som är allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar. Med allmänfarliga sjukdomar avses smittsamma sjukdomar som kan vara livshotande, innebära långvarig sjukdom eller svårt lidande

---

¹²² Bilaga 2 till SmittskL.

¹²³ Folkhälsomyndigheten, *Skrivelse avseende förekomst av smitta i olika yrken*. 2021-04-15, ärendenummer 01392-2021-1.1.1.

eller medföra andra allvarliga konsekvenser och där det finns möjlighet att förebygga smittspridning genom åtgärder som riktas till den smittade.¹²⁴

Med samhällsfarliga sjukdomar avses allmänfarliga sjukdomar som kan få en spridning i samhället som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver extraordinära smittskyddsåtgärder.¹²⁵ De extraordinära smittskyddsåtgärderna är hälsokontroll vid inresa, karantän och avspärrningar av områden.¹²⁶

Samhällsfarliga sjukdomars koppling till arbetsskadeförsäkringen

Ett argument för att undanta smittsamma sjukdomar från det generella arbetsskadebegreppet var att det inte är rimligt att smittor som drabbar personer oavsett om de arbetar eller inte skulle kunna godkännas som arbetsskador.¹²⁷ Det argument torde inte gälla för samhällsfarliga sjukdomar.

För att smittsamma sjukdomar ska klassificeras som samhällsfarliga ska de kunna innebära en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner. Covid-19 har belyst hur det kan påverka arbetslivet. Genom klassificeringen blir det också möjligt att införa extraordinära smittskyddsåtgärder. Därför bör det rimligtvis finnas ett skydd mot att dessa smittsamma sjukdomar sprids till arbetsplatser. I de fall dessa sjukdomar ändå sprids så att de riskerar att drabba arbetsplatser är det rimligt att arbetsmiljön anpassas för att hindra smitta för dessa sjukdomar. Det kan då också anses adekvat i sammanhanget att den som trots sådana åtgärder utsätts för en samhällsfarlig smitta i arbetsmiljön omfattas av arbetsskadeförsäkringen, oavsett yrke eller arbetsuppgifter.

De smittsamma sjukdomar som definieras som allmänfarliga kan vara lika farliga eller farligare för individen, men åtgärderna riktas till individen som är smittad. Betänkandet SOU 2017:25 överväger alternativet att ersätta nuvarande lista i FASP med uppräkningsarna av allmänfarliga och anmälningspliktiga sjukdomar i smittskyddslagen. Utredningen kom fram till att det inte var ett lämpligt förfarande, eftersom de båda lagregleringarna har olika syften. Smittskyddslagens syfte är att ange vid vilka smittsamma sjukdomar åtgärder bör vidtas för att förhindra smittspridning eller vilka sjukdomar som bör bevakas. Vi bedömer att det resonemanget stämmer in på flera av de sjukdomar som klassificeras som allmänfarliga idag. Däremot anser vi att situationen med covid-19 har visat hur samhällsfarliga sjukdomars påverkan på samhället även påverkar behovet av ett skydd i arbetet.

---

¹²⁴ 1 kap. 3 § andra stycket SmittskL.

¹²⁵ 1 kap. 3 § tredje stycket SmittskL.

¹²⁶ 3 kap. 8–10 §§ SmittskL.

¹²⁷ Prop. 1975/76:197, med förslag till arbetsskadeförsäkring, s. 52–53.

Många av de allmänfarliga sjukdomarna som har en koppling till arbetslivet återfinns dessutom i FASP. En utökning av det generella arbetsskadebegreppet till de allmänfarliga sjukdomarna skulle därför i praktiken innebära att det generella arbetsskadebegreppet skulle gälla många av de sjukdomar som räknas upp i FASP. Därför skulle nuvarande reglering i FASP i många fall bli överspelad. Lagstiftaren har bedömt att de sjukdomar som listas i FASP bara ska omfattas av arbetsskadeförsäkringen vid vissa typer av arbeten och arbetsuppgifter. En begränsad utökning av det generella arbetsskadebegreppet till samhällsfarliga sjukdomar skulle vara en tydligare komplettering av den nuvarande regleringen än en utökning genom de allmänfarliga sjukdomarna.

Vidare konstaterar betänkandet SOU 2017:25 att det grundläggande problemet med bristande flexibilitet sett mot bakgrund av snabbt föränderliga förhållanden när det gäller aktuell smittbild i samhället, kvarstår, oavsett hur listan utformas. Covid-19 har åskådliggjort den bristande flexibiliteten i dagens reglering genom FASP. Vi bedömer att en koppling till de samhällsfarliga sjukdomarna skulle bli mer flexibel. Om det exempelvis hade funnits en sådan koppling innan pandemin skulle smitta av covid-19 i arbetet ha omfattats redan den 1 februari 2020, då regeringen klassade covid-19 som samhällsfarlig.¹²⁸

Det kan både tillkomma och tas bort sjukdomar som klassificeras som samhällsfarliga. Om covid-19 eller någon av de andra sjukdomarna inte längre skulle klassificeras som samhällsfarlig skulle de inte omfattas av det generella arbetsskadebegreppet. Då får ny ställning tas till om sjukdomen ska listas i bilagan till FASP för att den ska kunna prövas som arbetsskada under samma förutsättningar som gäller idag.

Eftersom det är svårt att förutse vilka nya sjukdomar som skulle kunna klassificeras som samhällsfarliga är det svårt att förutse alla möjliga konsekvenser av förslaget. Redan idag skulle antalet personer och situationer som omfattas av arbetsskadeförsäkringen vid covid-19 öka markant. Med det här förslaget skulle även smitta mellan kollegor omfattas.

Tjänstepersoner på Arbetsmiljöverket framhåller att en utvidgning av arbetsskadeskyddet för samhällsfarliga sjukdomar kommer exkludera smittsamma sjukdomar som inte är klassade som samhällsfarliga, men som kan vara tydligt arbetsrelaterade. Exempelvis menar de att konsekvenserna för en busschaufför som drabbas av tuberkulos, som inte klassificeras som samhällsfarlig sjukdom, kan vara mer långtgående än om samma person drabbas av covid-19. De menar även att det finns en effektiv förebyggande behandling mot allvarlig sjukdom av covid-19, till skillnad mot tuberkulos där vaccinet har en mycket låg skyddseffekt.

---

¹²⁸ Förordningen (2020:20) om att bestämmelserna i SmittskL om allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar ska tillämpas på infektion med 2019-nCoV.

Folkhälsomyndigheten tar inte ställning till frågan om att göra undantag för samtliga samhällsfarliga sjukdomar när det gäller arbetsskadeersättning, men ser förslaget att avskaffa undantaget för smitta för samhällsfarliga sjukdomar som en lämplig juridisk lösning till förändring av regelverket för arbetsskadeförsäkringen vid covid-19.¹²⁹

Att avskaffa undantaget för smitta vid covid-19 är den mest begränsade utvidgningen

Ett tredje alternativ skulle kunna vara att ta bort covid-19 från bilagan till FASP och i stället utvidga undantaget för smitta i 5 § FASP genom att lägga till en punkt om att covid-19 som har ådragits i arbete ska omfattas, oavsett yrke eller arbetsuppgifter. Det skulle vara ett mer avgränsat alternativ än att införa samhällsfarliga sjukdomar i FASP.

5 § FASP

Som arbetsskada enligt 39 kap. 6 § socialförsäkringsbalken anses

1. sjukdom som har framkallats genom smitta och som har ådragits i sysselsättning vid laboratorium där arbete med smittämnet bedrivs,
2. smittsam sjukdom som anges i bilagan till denna förordning samt resistent stafylokockinfektioner, erysipeloid, kokoppor, lepra, mul- och klövsjuka, papegojsjuka och andra ornithoser, primär icke varig hjärn- och hjärnhinneinflammation, rots, trichofyti, tularemi, undulantfeber samt Weils sjukdom och andra leptospirosor, om sjukdomen har ådragits
  - i arbete vid sjukvårdsinrättning,
  - i annat arbete vid behandling, vård eller omhändertagande av smittförande person eller vid omhänderhavande eller hantering av smittförande djur eller material. Förordning (2010:1655).
3. *sjukdomen covid-19 som har ådragits i arbete.*

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att det generella arbetsskadebegreppet skulle gälla vid sjukdomen covid-19. Så som vi har beskrivit ovan med förslaget att omfatta samhällsfarliga sjukdomar finns det liknande överväganden och konsekvenser även för det här förslaget. Men utökning av det generella arbetsskadebegreppet som begränsas till covid-19 skulle vara en mer förutsägbart, och samtidigt mindre flexibel, lösning.

---

¹²⁹ Folkhälsomyndigheten, *Skrivelse avseende förekomst av smitta i olika yrken*. Ärendenummer 01392-2021-1.1.1.

I våra samtal har tjänstepersonerna hos Försäkringskassan påpekat svårigheter som kan följa av regelförändringar. De framhåller att det ofta tar tid att anpassa handläggning och tillämpning. Ur det perspektivet framför de önskemål om att förändringar av FASP om möjligt ska vara funktionella över tid. En nackdel med att begränsa utökningen av det generella arbetsskadebegreppet till covid-19 är att förändringen inte skulle vara applicerbar vid liknande framtida händelser. En farhåga som framkom i ett av våra samtal med tjänstepersoner hos Försäkringskassan är att covid-19 utvecklas till en ny sjukdom med ett nytt namn. Men det är osannolikt enligt de medicinska experter på Arbetsmiljöverket som vi har talat med. Däremot visar covid-19 vikten av att inte underskatta risken för framtida pandemier.

Tjänstepersoner på Arbetsmiljöverket framhåller att förslaget skulle innebära att covid-19 skulle hanteras annorlunda än exempelvis ebola. På så vis skulle en taxichaufför som transporterat en person med ebola inte vara berättigad ersättning till skillnad mot om samma chaufför transporterat en person med covid-19. Enligt tjänstepersonerna är smittrisken liknande om chauffören utsatts för kontakt med kroppsvätska från personen, via droppar, kräkning eller liknande.

Folkhälsomyndigheten ser även detta förslag som en lämplig juridisk lösning till förändring av regelverket för arbetsskedeförsäkringen vid covid-19.¹³⁰

Det finns alternativa lösningar

Vi har undersökt andra möjliga lösningar för att utvidga vilka som ska omfattas av arbetsskadeskyddet vid smitta och framför allt vid covid-19. Men vi har inte funnit några fler möjliga och mer avgränsade utvidgningar av arbetsskadeskyddet än dem vi har presenterat ovan.

Att införa fler yrkeskategorier eller arbetsuppgifter i FASP

Mer avgränsade lösningar än de vi presenterar ovan skulle kunna vara att införa ytterligare yrkeskategorier eller arbetsuppgifter i FASP. Inom de ramar som funnits för uppdraget har vi inte haft möjlighet att analysera vilka yrkesgrupper eller arbetsuppgifter som utöver de som idag beskrivs i FASP skulle vara extra skyddsvärda. Enligt tjänstepersoner hos Arbetsmiljöverket förändras kunskapen om covid-19 ständigt. Nya smittvägar klarläggs och andra blir inaktuella. Ett förslag som utvidgar FASP genom tillägg av yrkeskategorier eller arbetsuppgifter riskerar därför att snabbt bli inaktuellt. En lösning med avgränsade yrkeskategorier valdes också bort när lagen om arbetsskedeförsäkringen infördes 1977.¹³¹ Även Försäkringskassans tjänstepersoner ser flera problem med en sådan lösning

¹³⁰ Folkhälsomyndigheten, ärendenummer 01392-2021-1.1.1.

¹³¹ Prop. 1975/76:197 s. 53.

då den skulle bli svårt att tillämpa och det finns risk att de yrkesgrupper som är aktuella kan komma att förändras.

Att knyta arbetsskadeskyddet vid smitta till Folkhälsomyndighetens eller Arbetsmiljöverkets riktlinjer

Vi har även undersökt möjligheten att knyta arbetsskadeskyddet vid smitta till Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd. Men vi har sett flera problem med en sådan lösning. Folkhälsomyndighetens allmänna råd riktar sig till enskilda personer och inte till arbetsgivare eller hur en arbetsplats ska vara. Det är endast riktlinjer, och enskilda kan också välja att agera på ett annat sätt än vad som står i riktlinjerna, bara syftet med riktlinjerna uppnås.

En annan nackdel med att avgränsa vilka som ska omfattas kopplat till riktlinjerna är att riktlinjerna ändras relativt ofta och det kan vara svårt att veta vilka riktlinjer som gäller vid tiden då en person har blivit smittad. Det skulle göra det svårt att förutse vilka personer som skulle omfattas av arbetsskadeskyddet vid smitta. Det skulle också kunna leda till tolkningssvårigheter. Vi har inte heller funnit några föreskrifter från Arbetsmiljöverket som är lämpliga att knyta till arbetsskadeskyddet vid smitta. I våra samtal framförde både Folkhälsomyndigheten och Arbetsmiljöverket att en utvidgning kopplad till riktlinjer och allmänna råd från deras myndigheter inte är ett lämpligt tillvägagångssätt.

Att knyta arbetsskadeskyddet vid smitta till klassificeringen av risk

Vi kan konstatera att det kan finnas andra klassificeringar av smittsamma sjukdomar som skulle kunna knytas till arbetsskadeskyddet på samma sätt som vårt förslag om samhällsfarliga sjukdomar. Ett exempel är de riskklasser som biologiska agens klassificeras i (1 till 4). Covid-19 tillhör riskklass 3.

Kriterierna för riskklassificeringen finns beskrivna i WHO:s Laboratory biosafety manual, i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/54/EG om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för biologiska agens i arbetet samt i AFS 2018:4. Enligt Arbetsmiljöverket har många av de smittämnen som tas upp i AFS 2018:4 klassificerats på EU-nivå, däribland covid-19. Det innebär att en koppling mellan riskklassificeringen och arbetsskadeskyddet vid smitta skulle kräva en utredning av konsekvenserna av att den svenska arbetsskadeförsäkringen kopplas till beslut som tas av EU. Dessutom kan vi konstatera att det finns ett stort antal smittämnen som tillhör riskklass 3. Sammantaget innebär det att vi inom ramarna för uppdraget inte har kunnat utreda möjligheten att koppla arbetsskadeskyddet vid smitta till denna riskklassificering.

Att utvidga skyddet endast för efterlevandeersättning

I den konsekvensbeskrivning som Försäkringskassan har bistått med har myndigheten valt att lyfta fram ett annat möjligt förslag där dödsfall till följd av covid-19 skulle förutsättas (presumtion) ha inträffat i arbetet för personer som inte haft möjlighet att arbeta hemma. Myndigheten menar att det kan ske genom en särskild reglering med presumtion om att personer som avlider till följd av covid-19 har smittats på arbetet. I dessa fall skulle efterlevandelivränta och begravningshjälp enligt förslaget kunna utgå. Försäkringskassan bedömer att ett sådant förslag uppfyller lagstiftarens intention med att arbetsskadeförsäkringen ska omfatta fler grupper. Myndigheten menar att det är ett begränsat antal fall där det kan bli aktuellt, samtidigt som det ersätter de fall där följderna blivit mest allvarliga. Svårigheterna i sambandsbedömningen blir inte aktuella i dessa ärenden.

Inom ramarna för uppdraget har vi inte kunnat utreda Försäkringskassans förslag, men vi anser att det finns vissa uppenbara nackdelar med det. En försäkrad person som avlidit till följd av covid-19 skulle exempelvis kunna ha ansökt om annan ersättning från arbetsskadeförsäkringen innan dödsfallet. Då skulle samma skada prövas utifrån olika bevisregler med följden att skadan kanske inte godkänns vid första prövningen, men vid andra prövningen. Av Försäkringskassans förslag framgår inte heller varför den som avlider av covid-19 skulle ha ett generösare skydd inom arbetsskadeförsäkringen än den som avlider av andra orsaker i arbetsmiljön.

Försäkringskassans beskrivning av de ekonomiska konsekvenserna

Enligt regeringen ska Försäkringskassan bistå ISF i detta uppdrag. Vi har därför begärt att Försäkringskassan ska göra en bedömning av konsekvenserna, inklusive de ekonomiska konsekvenserna, av de förslag som vi har tagit fram i denna skrivelse. Försäkringskassan betonar att den konsekvensbeskrivning som myndigheten har tagit fram för ISF:s räkning inte är förankrad med myndighetens ledning, på grund av den korta tiden för uppdraget.

Enligt Försäkringskassan är beräkningen av kostnader och utgifter osäker, eftersom den utgår från flera antaganden. Beräkningen är gjord utifrån det förslag som beskrivs i SOU 2017:25 där undantaget vid smitta tas bort helt.

Förvaltningskostnader

Enligt Försäkringskassans beräkningar skulle en ändring leda till ökade förvaltningskostnader på 2–3 miljoner kronor årligen. Införandekostnader för att ta fram styrande dokument och utbildning för berörda yrkesgrupper beräknas till en engångskostnad på 500 000 kronor.

Försäkringsutgifter

Försäkringskassans beräkning av utgifter för utbetald livränta bygger på flera antaganden utifrån hur ett genomsnittligt livränteärende vid ett nybeviljande ser ut i dag. Enligt myndighetens beräkning skulle en ändring av vilka yrkesgrupper som beviljas ersättning ge ökade försäkringsutgifter på cirka 50 miljoner kronor år 2024. Utgifterna påverkas till exempel av antal beviljanden, livräntans belopp och hur länge ersättning lämnas. Retroaktiv ersättning påverkar också utgifterna.

Utöver ökade kostnader för livränta räknar Försäkringskassan med ökade kostnader för efterlevandelivränta, särskilda hjälpmedel och tandvårdsersättning.

Försäkringskassan framhåller i sitt underlag att förslagen även har påverkan på Pensionsmyndigheten, Kammarkollegiet och AFA Försäkring.

Skrivelsen har skrivits av Ossian Von Friesen (projektledare) och Linda Capretti.

Eva-Lo Ighe
generaldirektör